

Utbildning i våld i nära relationer

En kvantitativ studie om betydelsen av personalutbildning för att främja det preventiva arbetet

Författare: Christina Berthling och Sofia Vingård

Folkhälsovetenskapligt program med hälsoekonomi, 180 hp

Examensarbete i folkhälsovetenskap med hälsoekonomi I, VT 2013

Omfattning: 15 hp

Handledare: Annika Jakobsson

Examinator: Gösta Axelsson

Sahlgrenska akademien

Svensk titel: Betydelsen av utbildning i våld i nära relationer för att främja det preventiva arbetet – En kvantitativ studie utförd i en västsvensk kommun.

Engelsk titel: Education in intimate partner violence – A quantitative study about the importance of education of staff for the prevention work.

Författare: Christina Berthling och Sofia Vingård

Program: Folkhälsovetenskapligt program med hälsoekonomi 180 hp
Examensarbete i folkhälsovetenskap med hälsoekonomi I, VT 2013

Omfattning: 15 hp

Handledare: Annika Jakobsson

Examinator: Gösta Axelsson

SAMMANFATTNING

Introduktion Våld i nära relationer är ett stort folkhälsoproblem som främst drabbar kvinnor och barn både nationellt och globalt. I flertalet rapporter om utbildning gällande våld i nära relationer för personal som kan möta våldsutsatta, är man överens om att fler yrkesgrupper borde få utbildning i ämnet för att minska det höga mörkertalet.

Syfte Denna studie hade som syfte att undersöka hur sex yrkesgrupper i Kungälv kommun förhöll sig till våld i nära relationer i sitt arbete utifrån om de hade fått utbildning eller inte i just våld i nära relationer. **Metod** Studiedesignen vi valde var kvantitativ metod i form av tvärsnittsstudie. Frågeformulär konstruerades och delades ut i form av enkäter till 156 deltagare. Sex yrkesgrupper deltog i undersökningen, de var hälso- och sjukvården, polisen, hemtjänsten, grundskola, förskola samt folktandvården. Svarefrekvensen var 86 %. De besvarade enkäterna fördes manuellt in i en datafil i statistikprogrammet SPSS. Deskriptiv statistik samt analys i aggregerad data utfördes i SPSS av det insamlade materialet. För att kunna jämföra huvudgrupperna i stickprovet, de med utbildning respektive utan utbildning gällande våld i nära relationer, användes korstabeller och för analys användes Chi två test (X^2). **Resultat** Signifikanta skillnader fanns mellan hur deltagarna besvarat enkäten utifrån huruvida de hade utbildning eller inte gällande våld i nära relationer. Jämförelser mellan grupperna har redovisats utifrån fyra övergripande teman. De var *Handlingar och påståenden om våld i nära relationer*, *Förmåga att upptäcka våld i nära relationer*, *Handlingsbenägenhet vid upptäckt av våld i nära relationer* samt *Kännedom om handlingsplan på arbetsplatsen*. De signifikanta skillnaderna mellan grupperna gäller majoriteten av frågorna i enkäten. Resultatet av analysen visar bland annat att de med utbildning i våld i nära relationer har lättare för att upptäcka våld i nära relationer. De har mer handlingskraftighet gällande att fråga om våldsutsatthet, samt att det är de med utbildning i våld i nära relationer som tar det viktiga initiativet till att prata om ämnet med våldsutsatta. **Diskussion/Slutsats** Vår studie påvisar liksom tidigare forskning att det finns samband mellan utbildning och bland annat förmågan att upptäcka våld. Även i den upplevda känslan av att fråga om våldsutsatthet finns skillnader utifrån huruvida deltagarna fått utbildning eller inte. Studiens slutsats var att det fanns tydliga skillnader mellan om personalen hade utbildning eller inte i våld i nära relationer och hur de besvarade enkäten. Utbildning skulle kunna öka det primärpreventiva och sekundärpreventiva arbetet, vilket skulle kunna minska våld i nära relationer. Utbildning kan därmed leda till att minska det höga mörkertal som finns angående denna typ av våld.

Nyckelord Våld i nära relationer, Utbildning, Samverkan, Implementering

ABSTRACT

Background Intimate partner violence (IPV) is a large public health problem that foremost affects both women and children, nationally and globally. Several accessible reports about IPV and education for staff that in their occupation can meet battered people shows the importance of increased education for several occupational groups to decrease the large number of unrecorded cases.

Purpose The study explored how six occupational groups, in the municipality of Kungälv, related to IPV in their professions, were influenced by whether they had education in IPV or not.

Method We chose a quantitative approach, a cross sectional study. A questionnaire was constructed and handed out to 156 participations. The occupational groups were a section in a hospital, the police, the home care services, an elementary school, a pre-school and the public dental care. The answer frequency was 86 %. The answered questionnaire were registered in the statistic program SPSS, where the descriptive statistics and analyses was completed in aggregated data. To compare the head groups in the sample, education in IPV and no education in IPV, crosstabs where used and Chi square test (X^2) for the analyses.

Results Significant results were found between the two groups, education in IPV or not. The comparison between the groups was presented in four themes. They were Actions and contention about IPV, Capability to identify IPV, Ability to act when IPV was identified and Knowledge about action plan on the place of work. Significant differences between the participants who had received education in IPV and those, without education in IPV, were found for the majority of the questions in the questionnaire. The results show that the participants who had received education in IPV had more capability to identify IPV. They had more ability to act effectually, to ask about IPV and they also took the important initiative to talk about IPV with battered women and children more often.

Discussion/Conclusion Our study demonstrates like other research the relationship between education and for example the capability to identify IPV. This is also the case in the perceived sense about asking about IPV effectually whether the participants had education in IPV or not. The study's conclusion is that we found relationships that can decrease IPV both with prime prevention work and secondary prevention work. Education is an element that could decrease the high unrecorded rate that exists in IPV.

Key words IPV, Education, Interaction, Implementation.

FÖRORD

Tack till:

Samverkansgruppen som inspirerat oss samt att vi har fått delta på möten. Även ett tack till er i samverkansgruppen som hjälpt till med kontakt till våra sektorer samt hjälpt oss med arbetet att samla in enkäter. Tack Camilla på kvinnojouren Vändpunkten. Christina Sandberg, Inger Aronsson, Johan Sjöholm, Annika Jakobsson, Robin Fornazar och Linda Hassing som gav statistiken ett extra granskande öga innan den kom på pränt!

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

1. INLEDNING	1
2. BAKGRUND	1
2.1 VÅLD I NÄRA RELATIONER	1
2.2 DEFINITIONER OCH BEGREPP	2
2.3 FN:S DEKLARATION OM AVSKAFFANDE AV VÅLD MOT KVINNOR	3
2.4 FÖRKLARINGSMODELLER GÄLLANDE VÅLD I NÄRA RELATIONER	3
2.4.1 <i>Den ekologiska modellen</i>	4
2.5 VÅLD I NÄRA RELATIONER SOM FOLKHÄLSOPROBLEM	4
2.6 VÅLD I NÄRA RELATIONER I KUNGÄLVS KOMMUN	5
2.6.1 <i>Kvinnojouren Vändpunkten</i>	6
2.7 KUNSKAP OCH UTBILDNINGENS BETYDELSE FÖR ATT UPPTÄCKA VÅLD I NÄRA RELATIONER	7
2.8 FÖREBYGGANDE ARBETE KRING VÅLD I NÄRA RELATIONER	8
2.9 IMPLEMENTERING	8
2.10 KOMMUNENS SAMVERKANSGRUPP KRING VÅLD I NÄRA RELATIONER	9
2.10.1 <i>Kommunens handlingsplan gällande våld i nära relationer</i>	9
2.10.2 <i>Kommunens utbildningssatsning gällande våld i nära relationer</i>	10
2.11 PROBLEMFÖRMULERING	10
3. SYFTE	11
3.1 ÖVERGRIPANDE SYFTE	11
3.2 FRÅGESTÄLLNINGAR	11
4. METOD OCH MATERIAL	11
4.1 URVAL	11
4.2 UTFORMANDE AV ENKÄT	12
4.3 DATAINSAMLING	12
4.3.1 <i>Svarsfrekvens</i>	13
4.4 ANALYS	13
4.5 ETIK	14
5. RESULTAT	15
5.1 BAKGRUNDSFAKTORER	15
5.2 HANDLINGAR OCH PÅSTÅENDEN OM VÅLD I NÄRA RELATIONER	16
5.3 FÖRMÅGA ATT UPPTÄCKA VÅLD I NÄRA RELATIONER	17
5.4 HANDLINGSBENÄGENHET VID UPPTÄCKT AV VÅLD I NÄRA RELATIONER	19
5.4.1 <i>Kännedom om handlingsplan på arbetsplatsen</i>	20
5.5 SAMMANFATTNING AV RESULTAT	20
6. DISKUSSION	20
6.1 METODDISKUSSION	20
6.1.1 <i>Validitet, reliabilitet och generaliserbarhet</i>	22
6.2 RESULTATDISKUSSION	22
6.2.1 <i>Samverkansgruppens betydelse för resultatet</i>	24
7. SLUTSATS	24
REFERENSER	
BILAGA 1. Enkät	
BILAGA 2. Följebrev	

1. INLEDNING

Uppdragsgivaren till detta examensarbete, Kungälv kommun, har under mer än ett decennium aktivt arbetat med att belysa problematiken kring våld i nära relationer (1). På initiativ av utvecklingsledaren i folkhälsostrategiskt arbete startades år 2000 en samverkansgrupp i kommunen. Denna har under åren utvecklats och utökats genom att representanter från olika sektorer och organisationer tillkommit (1). Då vi medverkat vid gruppens sammanträden har vi upplevt den som betydelsefull för att arbetet med våld i nära relationer ska kunna utvecklas och upprätthållas inom flera av dessa verksamheter. Vi såg också att erfarenhetsutbyte och diskussioner vid dessa träffar på ett positivt sätt påverkade representanterna till fortsatt engagemang i frågan. Inom ramen för detta arbete ville vi då undersöka hur arbete med våld i nära relationer faktiskt genomfördes inom olika sektorer och organisationer verksamma i kommunen. Eftersom utbildning i ämnet flertalet gånger diskuterats i samverkansgruppen, som en faktor för att ge personal verktyg att upptäcka våld och agera vid upptäckt av våld, ansåg vi att det relevant att försöka ta reda på vilken betydelse utbildning verkligen har.

2. BAKGRUND

2.1 Våld i nära relationer

Våld i nära relationer är ett globalt samhällsproblem, och då i synnerhet mäns våld mot kvinnor och barn. Både män och kvinnor utsätts för våld men mönstret ser olika ut beroende på kön (2). I Sverige uppskattades år 2010 att drygt 85 % av de som misstänktes för misshandel mot kvinnor var män (3). Våld som drabbar män gör det främst då de utsätts av andra okända män utomhus. Kvinnor och flickor utsätts oftare för våld i hemmet av någon de har en nära relation till, vilket innebär att våldet ofta är systematiskt, samt att relationen är komplex då de i många fall även har en kärleksrelation till den som är våldsutövare (2). Detta förklarar det stora mörkertalet i antal polisanmälningar (2). I denna uppsats avgränsar vi våld till våld i nära relationer; det våld som vanligtvis drabbar kvinnor och barn i heterosexuella relationer. Andra typer av våld bör uppmärksammas i olika typer av folkhälsoarbete, men våldets orsaker och konsekvenser kan se annorlunda ut beroende på vilken typ av relation våldet utspelar sig i (2). Detta har lett till att vi avgränsar uppsatsen till just våld i nära relationer.

År 1996 deklarerar World Health Organisation (WHO) att mäns våld mot kvinnor i nära relationer är ett folkhälsoproblem och att folkhälsovetare som arbetar med frågan bör ha ett genusperspektiv, eftersom våldet i nära relationer framförallt drabbar kvinnor och barn (4). År 2002 släppte WHO rapporten *World report on violence and health* med en förhoppning om ett utökat förebyggande arbete mot våld i nära relationer (5). Syftet var att ge en bild av våldets omfattning och dess konsekvenser samt de största riskfaktorerna till våld. Syftet var även att redovisa interventioner, politiska åtgärder och deras effekt, både på lokal och på nationell nivå. WHO menar att det allvarliga folkhälsoproblem som våld i nära relationer är, kan förebyggas (5).

2.2 Definitioner och begrepp

WHO definierar våld i nära relationer utifrån fyra typer av våld (6). Dessa kan uppkomma bland heterosexuella och, men är inte lika vanligt förekommande, i homosexuella parrelationer. Det kan variera i hur upprepat våldet är och i dess allvarlighetsgrader. De flesta som blir utsatta är kvinnor och barn. De flesta förövare är män som kvinnorna och barnen har en nära relation till, som sammanboende eller före detta sammanboende (6). De fyra indelningarna av våld är enligt WHO:

- *Fysiskt våld* som syftar till att göra illa och orsaka död, handikapp, skada. Fysiskt våld inkluderar, men är inte begränsat till, att riva; knuffa; fösa; kasta; ta tag i; bita; kväva; skaka om; slå; bränna; använda vapen; och använda sin kroppsstorlek, eller styrka mot en annan person (6).
- *Sexuellt våld* är indelat i tre kategorier. Den första är användning av fysisk kraft för att genomföra en sexuell akt mot någon annans vilja, oavsett om akten genomförs. Den andra är försök eller genomförd sexuell akt som involverar en person som av olika anledningar inte kan neka deltagande till den sexuella akten. Detta pga. av sjukdom, oförmåga, påverkan av alkohol eller andra droger, press, hot eller skrämsel. Den tredje är sexuella trakasserier (6).
- *Hot om fysiskt eller sexuellt våld* är att genom ord, gester eller med vapen kommunicera till en annan person, med avsikt att orsaka död, handikapp och andra typer av skador (6).
- *Psykologiskt och emotionellt våld* är handlingar, hot om handlingar och tvingande handlingar som innebär bland annat förnedring av en annan person. Det kan vara att avsiktligt nedvärdera eller generera. Det kan vara att kontrollera vad den andra personen kan och inte kan göra, som att isolera en annan person från att träffa vänner och familj. Det kan även vara att förneka personen tillgång till pengar och andra basresurser.

De fyra nämnda typerna av våld innefattar att den utsatte personen upplever trauma som konsekvens av våldet (6). Som tillägg är även stalkning inkluderat i våld i nära relationer. Det refereras till som upprepade trakasserier genom handlingar som att förfölja en person, dyka upp i personens hem och/eller på dennes arbetsplats, ringa och trakassera, lämna olika typer av skrivna meddelanden samt att vandalisera en persons egendom (6).

Socialstyrelsens definition av våld i nära relationer överensstämmer med WHO:s definition. Socialstyrelsen delar in våldet i fysiskt, sexuellt, psykiskt, social utsatthet samt materiellt/ekonomisk utsatthet. De menar att våld i nära relationer ofta är ett mönster av handlingar, som kan vara allt från subtila till grova brott (7).

År 2008 gav Statens folkhälsoinstitut ut rapporten *Folkhälsofrågor ur ett genusperspektiv* (8) skriven av Anne Hammarström och Gunnel Hensing. Ett av avsnitten handlar om våld i nära relationer. Författarna tycker att det är svårt att hitta en gemensam definition av våldsbegreppet, de hänvisar dock till WHO:s definition (8).

2.3 FN:s deklaration om avskaffande av våld mot kvinnor

Innan 1990-talet ansågs våld i nära relationer vara en privat företeelse och underskattningen var stor, både av allvarligheten och av omfattningen (9). År 1993 antogs FN:s deklaration om avskaffande av våld mot kvinnor, den innehåller tre huvudpunkter som definierar våld. Den första punkten lyder;

Varje könsrelaterad våldshandling som resulterar i fysisk, sexuell eller psykisk skada eller lidande för kvinnor, samt hot om sådana handlingar, tvång eller godtyckligt frihetsberövande, vare sig det sker i det offentliga eller privata livet (9).

Den andra huvudpunkten definierar våldets orsaker, vilket FN menar beror på historiskt ojämlika förhållanden mellan män och kvinnor, det så kallade könsmaktsperspektivet, där kvinnor är underordnade männen. Den tredje punkten belyser medlemsstaternas ansvar och FN menar att dessa, med lämpliga medel, bör fördöma allt våld mot kvinnor (9). Denna definition av könsrelaterat våld använder sig även Socialstyrelsen av i Folkhälsorapporten 2009 (2).

2.4 Förklaringsmodeller gällande våld i nära relationer

Genom åren har olika förklaringsmodeller för det könsrelaterade våldet utvecklats. År 1981 menade Brottsförebyggande rådet (BRÅ) att våldet hade individuella förklaringar hos männen, en så kallad avvikarförståelse (10). Även Socialdepartementet menade att speciella riskgrupper bland män bör studeras, med betoning på klassojämlikhet (10).

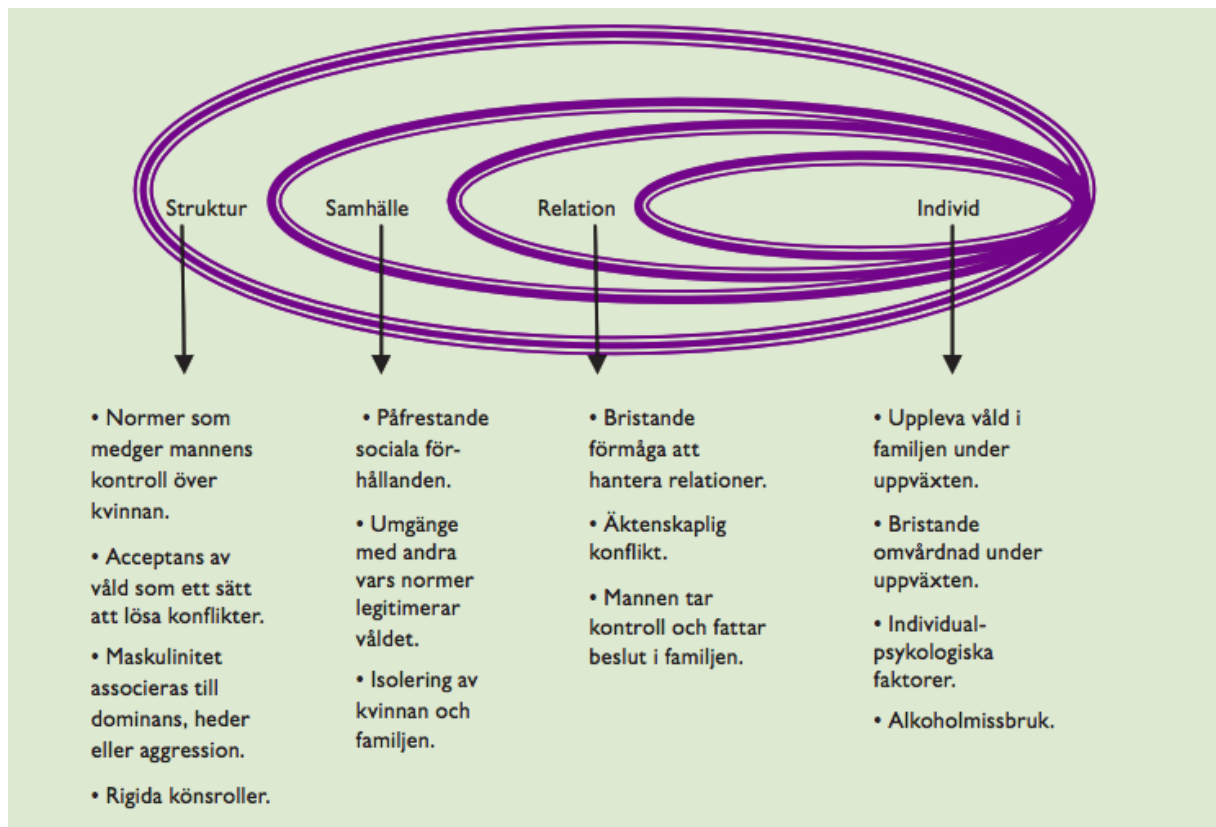
År 2001 publicerades Sveriges första nationella omfångsstudie om kvinnors erfarenheter av mäns våld, *Slagen dam. Mäns våld mot kvinnor i jämställda Sverige* (11), som visade på att könsrelaterat våld förekommer i alla socioekonomiska grupper. Studien utmanade således den tidigare använda avvikelseförståelsen, enligt vilken förövarna beskrivs som svårt psykiskt sjuka, tungt kriminella och missbrukare, eller män från särskilt patriarkala kulturer (2). I studien belyses istället könsmaktsperspektivet som en grund för systematiskt våld mot kvinnor (11).

Utredningen *Slag i luften. En utredning om myndigheter, mansvåld och makt* (10) menar att könsmaktsförståelsen av våld har blivit det dominerande perspektivet. Utredningen menar att följderna av att könsmaktsförståelsen är ett rådande perspektiv blir att den gamla avvikelseförståelsen i kontrast då framstår som ett nytänkande och kritiskt perspektiv till könsmaktsförståelsen. Att våld alltså inte förekommer i alla socioekonomiska grupper utan bland marginaliserade grupper.

2.4.1 Den ekologiska modellen

Hammarström och Hensing menar i *Genusperspektiv på folkhälsofrågor – ett kunskapsunderlag* (8) att den teori som anses mest tillförlitlig och som ska ligga till grund för det preventiva folkhälsoarbetet, i hög grad kommer att påverka de insatser som görs. Fem teoretiska områden som ger olika förklaringsmodeller identifieras; biologi, psykologi/psykopatologi, systemteori, sociologi/socialpsykologi och feminism/genusteori. Det är dock den ekologiska modellen (12) som är ett försök att integrera olika teorier med varandra som författarna tycker är ett bra redskap för att göra analyser i folkhälsoarbetet. Det är även denna modell (Figur1) folkhälso rapporten från 2009 (2) grundar sin förståelse på.

Figur 1. Den ekologiska modellen. Exempel på faktorer som ökar risken för partnervåld. Folkhälso rapport 2009 (3) (Sid. 353).

Enligt Hammarström och Hensing (8) finns det inte någon svensk prevalensstudie gjord på män som använt våld i nära relationer, en anledning kan vara att det är kostsamt att genomföra befolkningsbaserade studier på personlighetsdrag. Författarna menar att användandet av psykologiska eller biologiska studier används som förklaringsmodeller till våldsamt beteende hos män är problematiskt ur ett folkhälsoperspektiv. Denna typ av studier har utförts på grupper av män som befunnit sig på någon typ av institution, samt att det är baserat på små urval. Det är därför svårt att generalisera dessa studier till den allmänna manliga befolkningen. Detsamma gäller de systemteoretiska förklaringsmodellerna, som har fokus på att det är relationen som är uppkomsten till våld (8).

2.5 Våld i nära relationer som folkhälsoproblem

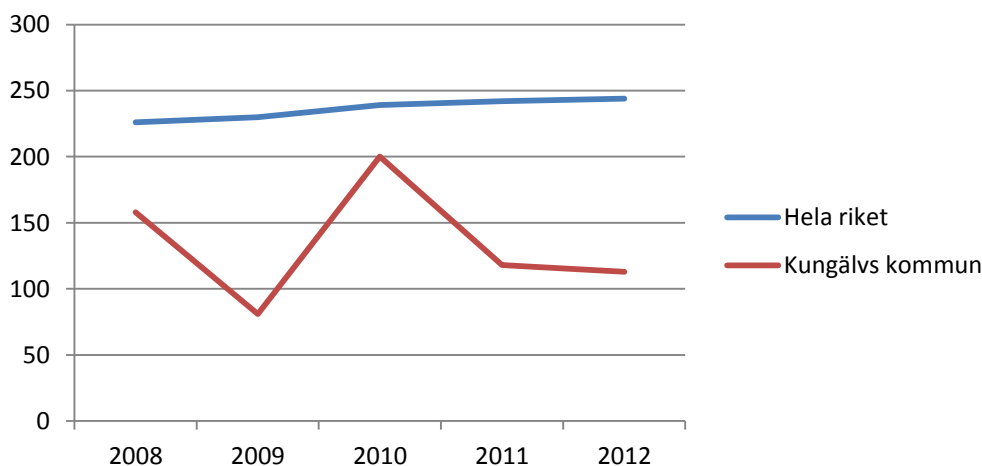
Några av grundstenarna för en god jämlik folkhälsa är att människor ska kunna känna sig

trygga och säkra (2). För att ett samhälle ska ha förutsättningar för en god folkhälsa och för att människor ska känna sig socialt delaktiga krävs bland annat tillit och samverkan (2). Det finns inget direkt folkhälsomål som tydligt behandlar våld i nära relationer, trots att det är ett folkhälsoproblem då cirka 3 % av alla svenska kvinnor är drabbade av fysiskt våld (11). År 2009 var första gången som våld i nära relationer fick ett eget avsnitt i folkhälsorapporten (2).

Det finns flera studier som uppvisar olika procentsatser angående hur många kvinnor som tros bli utsatta för våld. WHO:s genomgång av flertalet studier visar en spridning på 10-58 % gällande kvinnor som blir utsatta för våld i nära relationer (12). En annan WHO-studie som använde samma metod och enkät i tio olika länder fick en spridning på 15-71 % (13). I en ULF-undersökning av Statistiska centralbyrån (SCB) med ett nationellt urval, exkluderat ensamstående mödrar, hade 5,9 % blivit utsatta för våld, sexuellt våld och/eller hot om våld de senaste 12 månaderna. Under samma tidsperiod och våldsdefinition hade 15,6 % av de tillfrågade ensamstående mödrarna blivit utsatta. Frågorna från ULF-undersökningen preciserar dock inte kvinnans relation till våldsutövaren (15). Den svenska studien *Slagen dam. Mäns våld mot kvinnor i jämställda Sverige - en omfattningsundersökning*. (11) från 2001 visade att 11 % av alla kvinnor över 15 år blivit utsatta för våld i en nära relation under de senaste 12 månaderna. I samma studie uppgav 3 % att de utsatts för fysiskt våld i nära relationer. Enligt Nationella trygghetsundersökningen (NTU) som Brå genomför årligen blev 1,2 % av alla kvinnor utsatta för fysiskt våld år 2011 (15). NTU ska utöka kartläggningen av våld i nära relationer, då de tror att prevalensen för våldsutsatthet är större än vad tidigare undersökningar visat. Resultatet kommer att redovisas senast den 15 maj 2014 (16).

2.6 Våld i nära relationer i Kungälv kommun

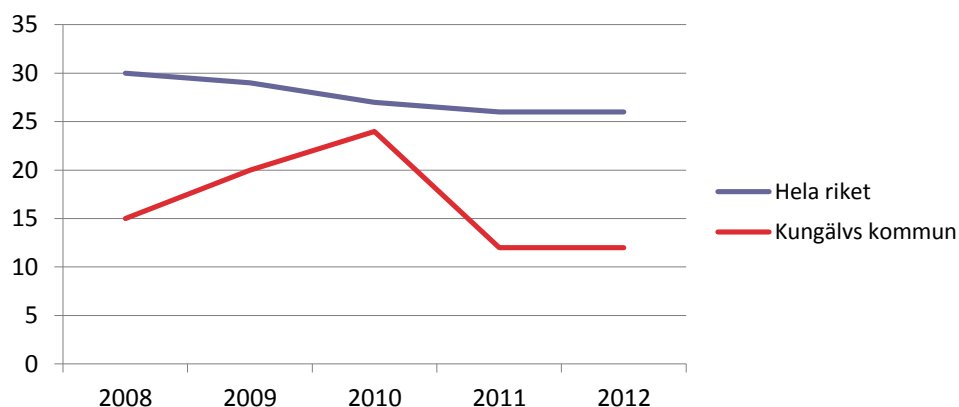
Området som vår studie omfattar är Kungälv kommun. Antalet anmälningar av två brottsrubriceringar är presenterade, de är *Misshandel inklusive grov mot kvinna 15 år eller äldre, bekant med offret* (Figur 2) och *Grov kvinnofridskränkning* (Figur 3), där även hotbrott ingår. Antalet är presenterade per 100 000 för att kunna jämföras med hela riket.

Figur 2. *Misshandel inklusive grov mot kvinna 15 år eller äldre, bekant med offret.* Antal per 100 000. (Brå)

I Kungälv kommun är det speciellt år 2010 som antalet anmälningar ökar. Störst skillnad ses i Figur 2 gällande Kungälv kommun. Efter personlig kommunikation med polisen (17) framkom att polisen tagit fram en handbok om brott i nära relationer och utbildat 10 000

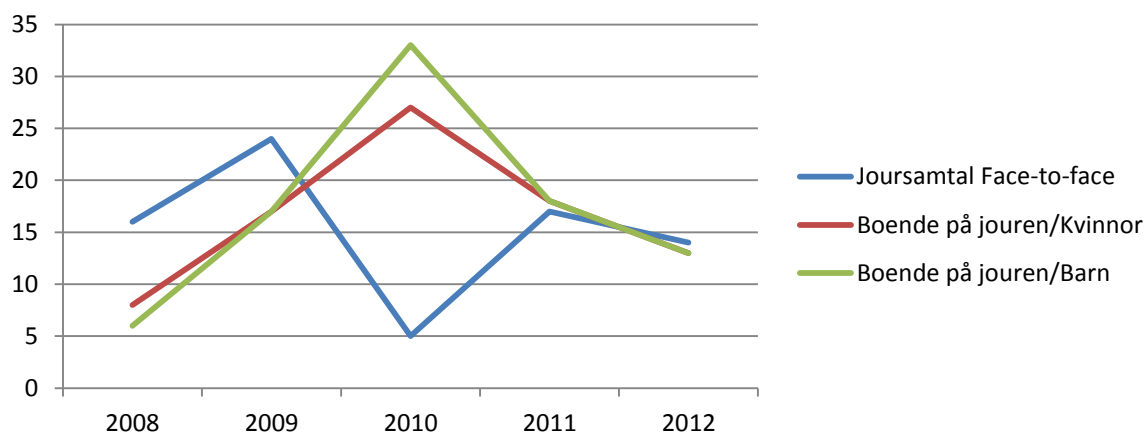
poliser under 2009 och 2010 i Sverige. Dessutom har utredare inom våld i nära relationer och våld mot barn specialutbildats. Hösten 2009 och våren 2010 genomförde polisen även en stor informationskampanj till allmänheten om brott i nära relationer, detta för att få drabbade att våga anmäla och därmed minska mörkertalet (17). Detta är möjliga förklaringar till att antalet anmälningar ökade under 2010. I hela landet har antalet anmälningar angående misshandel ökat med 7,3 % (Figur 2). I Kungälv har anmälningarna minskat med 28 % mellan år 2008 och 2012 (Figur 2). Enligt polisen ökade antal anmälningar angående denna typ av misshandel, som redovisats till åklagare, i hela riket med 20 % under samma tidsperiod (17).

Figur 3. Grov kvinnofridskränkning (ingår även hotbrott). Antal per 100,000.(Brå)

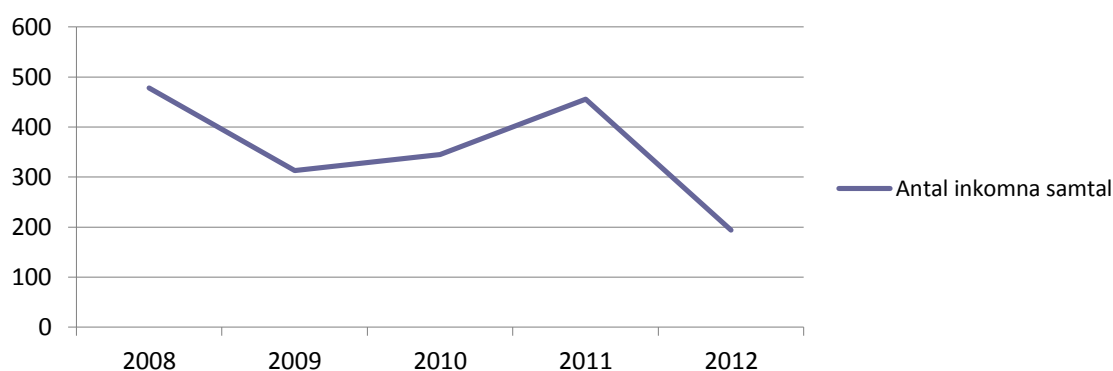
2.6.1 Kvinnojouren Vändpunkten

Kvinnojouren Vändpunkten omfattar Kungälv och Ale kommun. Statistiken över hur många som varit i kontakt med kvinnojouren finns i Figur 4. Efter personlig kontakt med kvinnojouren (18) fick vi information om att alla som har varit i kontakt med kvinnojouren har varit utsatta för våld i nära relationer. Kvinnojouren definierar våld i nära relationer som fysiskt, psykiskt, sexuellt, latent, ekonomiskt och materiellt våld. Av dem som kontaktar jouren är 100 % utsatta för psykiskt våld och 95 % är drabbade av fysiskt våld. På kvinnojouren menar man att fysiskt våld alltid föregås av psykiskt våld. Kvinnojouren arbetar preventivt om det syftas på det fysiska våldet eftersom det finns kvinnor som kontaktar dem innan det fysiska våldet utbrutit. De menar att det kan vara problematiskt att få våld att innefatta mer än definitioner av det fysiska våldet. Detta dels för att media ofta speglar enbart det fysiska våldet, men också vid rättegångar eftersom de andra definitionerna av våld är svårare att bevisa än fysiska skador, vilka går lättare att dokumentera. I Figur 4 ses en nedgång år 2012, vilken kvinnojouren förklarar med att de inte fört kontinuerlig statistik det året (18).

Figur 4. Kvinnojouren Vändpunkten i Kungälv och Ale kommun. Antalen i de olika grupperna är presenterade var för sig, de boende är till exempel inte med i kategorin för joursamtal. (Kvinnojouren Vändpunkten)

År 2012 märks en nedgång i antal inkomna telefonsamtal på kvinnojouren (Figur 5). Som förklaringar anges enligt vår informant på kvinnojouren i Kungälv personalbrist, jourtelefonen lades ned, men även att de inte fört en kontinuerlig statistik det året (18). Ytterligare en förklaring är att det fanns andra ställen att kontakta.

Figur 5. Antal inkomna samtal till Kvinnojouren Vändpunkten i Kungälv och Ale kommun. (Kvinnojouren Vändpunkten)

2.7 Kunskap och utbildnings betydelse för att upptäcka våld i nära relationer

”Problemet med våld mot kvinnor är inte att det är osynligt, utan att vi inte ser det”
 - Professor Elisabeth Stanko, London University

Enligt flertalet utredningar är kunskap om våldsproblematiken i nära relationer viktig för olika personalgrupper som kan tänkas möta vuxna och barn som lever i en nära relation (19, 20, 21). Kunskap är enligt dessa utredningar grundläggande för att förebygga såväl som motverka våld i nära relationer. I utredningarna belyses kunskapens avgörande betydelse för att kunna ge ett bra bemötande till de drabbade, göra korrekta utredningar vid pågående våld, samt ändra attityder och värderingar (19, 20, 21). Bristen på kunskap och därmed utbildning kan finnas på olika nivåer, både strukturellt och individuellt, detta har lyfts fram som en orsak till att våldet osynliggjorts och inte motverkats i den omfattning som motsvarar mörkertalet (20).

I *Europarådets konvention om förebyggande och bekämpande av våld mot kvinnor och våld i hemmet* uppmärksammas betydelsen av utbildning på alla nivåer både inom utbildningsväsendet och i yrkeslivet (22). Enligt en statlig utvärdering av utbildningar kring våld i nära relationer anses denna typ av våld utgöra ett eget tvärvetenskapligt kunskapsområde (23). Här påpekas också att basen för all kompetensutveckling bör utgöras av en grundförståelse för våldets orsaker, omfattning och konsekvenser. Förståelsen av våldet ligger till grund för hur våld i nära relationer uppfattas (24) och i Sverige utgår regeringen (23), i enlighet med FN:s deklARATION från 1993 (9) från ett könsmaktsperspektiv. Då ärenden om våld i nära relationer ofta involverar flera aktörer, är även förståelsen för vikten av samverkan inom och mellan aktörer av betydelse (23). Enligt högskoleverket ska en bra utbildning om våld i nära relationer bygga på aktuell och relevant teori, kunna möta deltagarnas reaktioner, samt anknyta till dessas professionella praktik (21). Forskning visar att utbildning är en förutsättning för verksamhetsutveckling inom våld i nära relationer och att den gynnas av att utföras i grupp där deltagarna ges utrymme till reflektion och dialog (24).

Personalens egna attityder kring våld i nära relationer påverkar vilket bemötande de ger den drabbade (25). Negativa attityder kan försvåra ett tillgodogörande av kunskap, det är därför nödvändigt med insikt om de egna attityderna kring våld i nära relationer (25). Det finns studier som utförts bland sjukvårdspersonal som visar att de flesta våldsutsatta vill bli frågade om våld för att lättare kunna bryta tystnaden kring sin situation (26, 27). Det kan upplevas som starkt skamfyllt och mycket utsatt att själv lyfta ämnet, vilket leder till att de flesta kvinnor aldrig berättar om sin situation ifall inte någon annan frågar dem (26, 27). Personalen bär därför ansvaret för kommunikationen med den våldsutsatte (28).

2.8 Förebyggande arbete kring våld i nära relationer

Enligt WHO är de mest effektiva metoderna mot våld i nära relationer utbildning av personal som kommer i kontakt med kvinnor, män och barn, men även lagstiftning och opinionsbildning (12). För att få ett resultatrikt brottsförebyggande arbete och för att förebygga återfall är det enligt FN:s riktlinjer nödvändigt att få en fungerande samverkan mellan bland andra polis, socialtjänst, skola, arbetsförmedling, bostadsbolag, friskvården, sjukvården, handeln och ideella organisationer (29). För att vara effektiv förespråkar FN en lokal förankring på kommunnivå. Som styrdokument finns bland annat välkända konventioner som bland annat barnkonventionen och kvinnokonventionen (29).

För att motverka våld i nära relationer behövs arbete på olika nivåer (30). Primärpreventivt arbete syftar till att förhindra att våld uppstår genom att exempelvis förändra normer och värderingar om könsroller. Att sprida kunskap och arbeta aktivt med värderingar och attityder för att professionella såväl som allmänhet ska förstå att våld mot kvinnor inte är en ”privat” fråga utan en brottslig handling kan ses som en form av både primär- och sekundärpreventivt arbete. Det sekundärpreventiva arbetet knyter även an till de samhällsinstanser som direkt möter och ger stöd och skydd till våldsutsatta kvinnor och barn (30).

2.9 Implementering

I följande stycke behandlas implementering, som är en viktig del i att genomföra förebyggande insatser gällande våld i nära relationer. I en forskningssammanställning (31) utgiven av FHI (Statens folkhälsoinstitut) visar Gullbrandsson på hinder och möjligheter med

implementering i allmänhet och inom folkhälsoområdet i synnerhet. Författaren menar att hälsofrämjande metoder måste vara bättre än konkurrerande metoder för att spridas, eftersom vinsterna ofta visar sig långt senare. Implementering är en process som påbörjas när ett problem identifieras i en organisation (32, 33) och det gäller att övertyga beslutsfattarna om att detta behov kan tillgodoses med en viss metod. I kommun och landsting krävs dessutom politiskt stöd för att resurser ska avsättas för ett projekt och det viktigt att beslutet om genomförande är fattat på rätt nivå i organisationen. Möjligheterna ökar också för lyckad implementering tydligt när ett behov är uttalat, jämfört med när det bara finns en antydning om ett behov från organisationen (34).

Den nya metoden bör ha tydliga fördelar gentemot rådande metoder (35) och problemet måste väga tyngre än kostnaden för insatsen (34). Metoden bör också överensstämma med rådande normer och arbetssätt (35), så att den upplevs som enkel att använda (37). För att lösa problemet med att fördelarna med en insats märks långt senare kan man exempelvis utvärdera hur deltagarna upplever att metoden fungerar, vilket då snabbt synliggör vissa resultat av implementeringen (31).

Enligt tidigare studier (37) är det mest effektiva att kombinera utbildning, träning och stöd under implementeringen, med möjlighet till återkoppling, helst från kollegor inom samma profession. Att redan i planeringsstadiet involvera de som ska sköta själva implementeringen samt att låta de ansvariga finnas kvar som stöd även efter den initiala fasen ger också ökade möjligheter för ett långsiktigt positivt resultat (35). För att ny kunskap ska kunna leda till förändring behövs den också antas och göras allmän, genom exempelvis diskussioner inom och mellan nätverk (35).

2.10 Kommunens samverkansgrupp kring våld i nära relationer

I Kungälv kommun finns sedan år 2000 en grupp som samverkar kring våld i nära relationer. Gruppen startade inom ramen för folkhälsoarbetet med syfte att upprätta en gemensam handlingsplan i kommunen och att;
skapa samverkan mellan berörda myndigheter och frivilligorganisationer samt att genom utbildning öka kunskapen om mekanismer och konsekvenser av våld i nära relationer (38, sid 6).

I samverkansgruppen finns idag representanter från Stödenheten, Krismottagningen för kvinnor, Krismottagningen för män, Hemtjänsten, Akuten Kungälv sjukhus, Folk tandvården, Polisen, Kvinnojouren Kungälv/Ale, Svenska kyrkan, Brottsofferjouren, Rädda barnen, Biståndsenheten, Personalenheten Kungälv kommun, Ungdomsmottagningen, Trygga ungdomsmiljöer samt utvecklingsledare i folkhälsostrategiskt arbete i Kungälv kommun (38). Dessa träffas fyra gånger per termin för att nätverka, samverka, sprida kunskap, planera insatser och utbildningar samt för att informera varandra om vad som händer inom varje sektor/organisation (39).

2.10.1 Kommunens handlingsplan gällande våld i nära relationer

Folkhälsorådet i Kungälv kom år 2008 ut med kommunens första handlingsplan gällande våld i nära relationer (39). Denna upprättades av ovan nämnda samverkansgrupp för att förebygga (mäns) våld mot kvinnor och den revideras var fjärde år. Innehållet i 2012 års handlingsplan

(38) är kommunövergripande strategier som är inriktade på samverkan för att hitta helhetslösningar för utsatta kvinnor. Samtidigt betonas vikten av att varje organisation har en egen handlingsplan för det konkreta arbetet (38).

I handlingsplanen framgår exempelvis myndigheternas ansvar enligt lag, definitioner av olika typer våld och beskrivning av den utsattas såväl som utövarens situation. Det finns också ett avsnitt om missuppfattningar om mäns våld mot kvinnor samt ett handlingsprogram med konkreta tips om vad man kan göra för att upptäcka våld och hur man kan gå vidare för att hjälpa de utsatta. Även en lista med telefonnummer till myndigheter såväl som frivilligorganisationer finns upprättad i handlingsplanen (38).

2.10.2 Kommunens utbildningssatsning gällande våld i nära relationer

Samverkansgruppen kring våld i nära relationer uttrycker i handlingsplanen att en av inriktningarna de arbetar mot är utbildning och kompetenshöjande insatser för skolungdom, professionella och allmänhet (38). Ett sätt att sprida kunskap är verka för att kommunanställda får utbildning om våld i nära relationer genom föreläsningar från kunskapscentret Dialoga (39). Även föreläsare från Västra Götalandsregionens kompetenscentrum om våld i nära relationer (VKV) och Nationellt centrum för kvinnofrid (NCK) har bjudits in till arbetsplatser i kommunen samt att föreläsa på Folkhälsodagarna som varje höst arrangeras för yrkesverksamma såväl som allmänhet i Kungälv kommun (39).

2.11 Problemformulering

Som ett led i sitt fortsatta arbete mot våld i nära relationer tog utvecklingsledaren i folkhälsostrategiskt arbete i Kungälv kommun initiativ till att genomföra en undersökning om hur arbetet fungerat. Undersökningen var tänkt att utmynna i en rapport som kommunen skulle kunna använda sig av i sitt strategiska arbete mot våld i nära relationer. Exakt vad som skulle ingå i vårt uppdrag var på förhand inte definierat. Efter ett möte med kommunens samverkansgrupp, som arbetar mot våld i nära relationer, framkom att de hade önskemål om att vi skulle ta reda på mörkertalet i Kungälv. Vi ansåg att detta var en för stor uppgift och kom tillsammans med representanter från kommunens folkhälsoenhet samt med vår handledare vid Göteborgs universitet fram till en inriktning som skulle vara av vikt för det fortsatta arbetet inom kommunen och samtidigt möjlig för oss att undersöka.

Vi fick klart för oss att samverkansgruppen för våld i nära relationer ser utbildning för personalgrupper som en relevant del i att implementera metoder för att handskas med våld i nära relationer inom olika sektorer. Deras ambition är att utveckla kompetensen hos personal för att kunna upptäcka och våga fråga om våld. Vi har också sett en önskan om att en våldsutsatt kvinna ska få samma bemötande och möjlighet till hjälp oavsett vem som upptäcker våldet. Utefter detta föll vårt intresse på att undersöka huruvida utbildning i våld i nära relationer har betydelse för personalen inom olika sektorer i kommunen. Genom att undersöka hur kunskap i ämnet våld i nära relationer påverkade hur personal i kommunen handskades med ämnet, skulle vi eventuellt även kunna få fram en av bakgrundsorsakerna till mörkertalet.

3. SYFTE

3.1 Övergripande syfte

Vårt övergripande syfte är att undersöka om det finns skillnader mellan den personal som fått utbildning och den som inte fått utbildning i våld i nära relationer, gällande hur man hanterar frågor om våld i nära relationer. Deltagarna i studien arbetar inom olika sektorer i Kungälv kommun.

Utifrån syftet har två frågeställningar formulerats:

3.2 Frågeställningar

Påverkar utbildning angående våld i nära relationer hur deltagarna upplever sig kunna identifiera tecken på våldsutsatthet?

Påverkar utbildning angående våld i nära relationer respondenternas handlingsbenägenhet vid eventuell upptäckt av våld?

4. METOD OCH MATERIAL

För att inom vår givna tidsram kunna få ett relativt stort underlag av respondenter, valde vi studiedesignen, en enkätbaserad studie som resulterade i en tvärsnittsstudie. För att kunna göra jämförelser med dem som fått utbildning och inte samt för att kunna dra slutsatser från insamlat material lämpade sig, i enlighet med Ejlertsson (40), en kvantitativ ansats bäst. Denna typ av studie ger en ögonblicksbild av till exempel människors attityder vid ett visst tillfälle (40). Tvärsnittstudier har ingen tidsuppfattning och därmed är det svårt att uttala sig om kausalitet (40), utifrån huvudvariabeln utbildning eller inte i våld i nära relationer och utformningen av de andra variablerna i enkäten går det ändå att påstå att huvudvariabeln föregår de andra, alltså att en kausalitet kan påvisas.

4.1 Urval

För datainsamling valdes personalgrupper ur sex sektorer i kommunen ut. Sektorena valdes utifrån de organisationer som var representerade i samverkansgruppen. De valda sektorerna är skola (åk 1-6), förskola, hemtjänst, folktandvård, akutsjukvård och polis. Två av sektorerna, skolan och förskolan, hade inga representanter med i samverkansgruppen, men eftersom gruppen ansåg att de var två viktiga arenor att undersöka våra frågeställningar i, fick de utgöra två sektorer som fick ingå i studien. Inklusionskriterierna innebar att personalen i sin yrkesroll med stor sannolikhet skulle ha mött eller kunna komma att möta personer som lever i familjer där våld i nära relationer förekommer. Vi hade även som krav att det skulle finnas minst 20 möjliga respondenter i varje sektor.

De utvalda personalgrupperna inom hemtjänst, folktandvård, akutsjukvård samt polisen hade alla en representant i kommunens samverkansgrupp kring våld i nära relationer. Eftersom vi hade en begränsad tidsram att förhålla oss till ansåg vi det angeläget att komma i kontakt med

personalgrupperna så fort vi utformat enkäten. Då vi visste att de enheter som företrädde av representanter var positiva till medverkan ansåg vi det försvarbart att använda oss av dessa.

Även kontakten med de medverkande förskolorna gick via en representant i samverkansgruppen, vilken hade kontakter med rektorerna för enheterna. Detta är också den enda sektorn där vi använt oss av personal från två enheter för att få tillräckligt med möjliga respondenter. Skolan, som inte heller hade någon representant i samverkansgruppen, valdes ut då de passade våra kriterier och var positiva till medverkan efter förfrågan från oss.

4.2 Utformande av enkät

Inför konstruerandet av enkäten läste vi litteratur i ämnet (41), för att undvika de största fallgroparna. Vi gick igenom tidigare studier för att lära oss mer om kunskapsläget idag samt hur det är lämpligt att fråga om ett känsligt ämne som detta. Vi har även gått på föreläsningar och läst olika aktörers hemsidor (VKV, NCK, WHO) för att få kunskap om olika definitioner av våld i nära relationer samt mekanismer bakom.

Enkäten (bilaga 1) utformades sedan utefter syftet med vårt arbete och de frågeställningar vi ville ha besvarade. Med hjälp av frågorna ämnade vi få så mycket information som möjligt för att svara på våra frågeställningar. Samtidigt utformades frågorna med relativt få svarsalternativ för att underlätta bearbetningen av svaren. Vi omformulerade både frågor och svar flera gånger för att frågorna i så stor utsträckning som möjligt skulle vara tydliga och svåra att misstolka. Slutligen försökte vi göra frågorna relevanta för respondenter från alla de sex yrkeskategorierna, vilket var problematiskt då de förmodades ha så olika erfarenheter av och förutsättningar att arbeta med våld i nära relationer.

Fråga ett *Tycker du att följande handlingar är våldshandlingar?* och fråga två *Tror du att följande påståenden kan bli konsekvenser av våld?* i enkäten var först tänkta att bidra med information om kunskapsläget hos respondenterna. Vi ansåg dock att det skulle ha blivit problematiskt ur etisk synpunkt, om vi hade inkluderat svarsalternativ som inte stämde överrens med påståendena och valde då endast sanna påståenden. Därför såg vi dessa frågor som ett slags intervention då de kunde tänkas upplysa respondenterna om möjliga definitioner på våld och dess konsekvenser. Resterande frågor och svarsalternativ ansåg vi relevanta för att bidra med information om respondenternas kunskap/utbildning om, förmåga att upptäcka samt handlingsbenägenhet vid upptäckt av våld i nära relationer.

4.3 Datainsamling

Vår ambition om att personligen presentera oss och syftet med undersökningen för respondenterna kunde uppfyllas i fyra av sex fall; hemtjänsten, grundskolan, folkhälsovården och polisen. I hemtjänstgruppen samt grundskolan samlade vi in enkäterna i anslutning till att respondenterna svarat på enkäterna. Hos folkhälsovården presenterade vi arbetet samt delade ut enkäten till alla närvarande, men då det bara var en kortare sammankomst skedde insamlandet med hjälp av en nyckelperson vid ett senare tillfälle. Vi hämtade enkäterna en vecka senare då vår nyckelperson hade samlat in dem. Hos polisen var det 40 anställda som passade in i inklusionskriterierna, enligt vår nyckelperson hos polisen (17). En fjärdedel av arbetsgruppen närvarade vid vårt besök. De som närvarade på mötet besvarade enkäten direkt och resterande enkäter hämtades en vecka senare då vår nyckelperson samlat in dem.

Enkäterna till förskola och akutsjukvården delades ut och samlades in av respektive representanter i arbetsgruppen kring våld i nära relationer, utan vår närvaro. Samtliga enkäter häftades innan utdelning ihop och placerades i var sitt kuvert tillsammans med missivbrev (se bilaga 2) av oss. Kuverten var till för att respondenterna skulle känna sig trygga med att de var anonyma.

4.3.1 Svarsfrekvens

Totalt antal utdelade enkäter uppgick till 159. Antal enkäter som samlades in var 138, en av dem var inte ifylld och en av dem hade inte svarat på frågan om utbildning, den variabel som gruppindelningen utgår utifrån. 136 enkäter kunde därför användas för analys. Svartsfrekvensen var 86 %. Anledningar till bortfallet var semester, sjukskrivningar och vård av sjukt barn enligt kontaktpersoner på arbetsplatserna.

4.4 Analys

Enkäterna kodades till siffror för att kunna analyseras i statistikprogrammet SPSS. Samtliga frågor lades in som enskilda variabler i SPSS. Detta utfördes med hjälp av tidigare erfarenhet från programmet samt boken *SPSS steg för steg* (42). Samtliga enkätsvar (n=137) överfördes manuellt till SPSS för dataanalys. En av respondenterna hade inte svarat på frågan om utbildning och enkäten räknades då som internt bortfall. Då utbildning var vår oberoende variabel, alltså den som antas påverka andra variabler, var alla enkäter som saknade svar på frågan tvungna att räknas som bortfall.

För att få fram resultat av enkäterna användes frekvens- och korstabeller för aggregerad data. För att få materialet läsvänligt och överskådligt har resultatet presenterats i tabeller och diagram. Medelålder och anställningstid beräknades för att se om dessa kunde påverka resultatet, för att undvika livserfarenhet som eventuell confounder. Öppna frågor som besvarats i enkäten har presenterats i textform. Det test som använts för att undersöka om skillnaderna var signifikanta är Chi två test. Detta test är lämpligt då individer är indelade i olika grupper. För att kunna använda Chi två test finns kraven att stickprovet inte får understiga 30 individer. Den förväntade frekvensen får inte heller vara för liten, högst 25 % av klasserna får ha förväntade frekvenser lägre än fem (40). Dessa krav har uppfyllts för att vi skulle kunna använda Chi två test. En rekommenderad alfanivå på 5 % användes vid samtliga signifikansprövningar ($p < 0,05$) (42).

En del av enkätsvaren har fått en låg svartsfrekvens, vilket har tagits hänsyn till i den statistiska analysen, och presenteras nedan i avsnittet om resultatet av studien. De frågor som lämpade sig för omgrupperingar (vissa svar som är liknande har slagits samman) då svartsfrekvensen var låg har bearbetats för att kunna användas statistiskt. Kategorier med små förväntade frekvenser kan enligt Körner och Wahlgren (43) läggas samman för att skapa förutsättningar för Chi två test. I fråga tre har svarsalternativen *Ja, det är vanligt förekommande* och *Ja, vid några enstaka tillfällen* slagits samman. I fråga sex har svarsalternativen *Flera gånger* och *Någon gång* slagits samman. Vi ansåg också att vikten låg vid om de träffat våldsutsatta, inte frekvensen. Fråga 11 *Har din arbetsplats någon handlingsplan för hur du bör agera vid misstanke om att någon utsatts för våld?* och 12 *Har din arbetsplats någon handlingsplan för hur du bör agera vid vetskap om att någon utsatts för*

våld? Dessa är snarlika frågor och gav likartat resultat, vilket innebar att vi uteslöt en av frågorna; fråga 11. Även fråga 14

Anser du att det ingår in dina arbetsuppgifter att fråga om våld i nära relationer då du misstänker våld? uteslöts då den liknar fråga 13 i både frågeställning och resultat. Samtliga resultat har presenterats både som procent och antal svar.

4.5 Etik

Syftet med vår studie var att öka kunskapen om vårt valda ämne. För att ingen skall ta skada av en studie finns fyra huvudkrav som skall följas inom humanistisk och samhällsvetenskaplig forskning. Dessa krav är informationskravet, samtyckeskravet, konfidentialitetskravet samt nyttjandekravet (44).

Informationskravet innebär att deltagarna skall informeras om syftet med studien, samt i stora drag få beskrivet hur studien skall genomföras. De ska även upplysas om att deltagandet är frivilligt och att de när som helst kan avbryta sin medverkan. Deltagarna skall få kännedom om projektansvarigas namn och institution. I denna studie ingick denna information i missivbrevet (se bilaga 2) som var ett försättsblad till enkäten (44).

Samtyckeskravet betyder att deltagarna har rätt att själva bestämma sin medverkan. Enligt vetenskapsrådet behövs inte samtycke i förhand vid enkätsvar, förutsatt att informationskravet är uppfyllt, utan samtycke anses ha lämnats när enkäten har lämnats ifylld (44).

Konfidentialitetskravet går ut på att deltagarna inte ska kunna identifieras av utomstående (44). Det betyder att rapportskrivarna inte får sprida etiskt känsliga uppgifter om deltagarna. Detta innebär att eftersom könsfördelningen är överhängande kvinnor har vi inte kunnat presentera skillnader mellan kön i materialet med risk för att de få män som deltagit skulle kunna identifieras. Vi har inte heller använt materialet för att utläsa skillnader inom sektorer, med risk för att individer skulle kunna pekats ut. Sektorer som deltagit i studien har inte nämnts vid namn. De enda som har information om vilka grupper som ingått är författarna och berörda nyckelpersoner vid den deltagande kommunen. I de vetenskapliga etiska råden kan vi läsa att; *Risken för att individer oavsiktligt kan identifieras skall beaktas vid vägningen av värdet av det förväntade kunskapsstillskottet mot eventuella negativa konsekvenser för de berörda* (44, sid. 13). Vår insamlade data möjliggjorde för oss att se skillnader inom sektorer och mellan kön, men då vi inte kunde förutse vilka negativa konsekvenser detta skulle kunna få för deltagarna, valde vi att inte presentera dessa eventuella fynd.

Nyttjandekravet är den sista av fyra huvudkrav som innebär att ingen insamlad data från studien får användas för kommersiellt eller andra ej vetenskapliga ändamål (44). Detta tillgodoses genom att inget av det insamlade materialet kommer att spridas utanför studiens ramar.

I övriga rekommendationer nämns att utförarna bör upplysa berörda personer om att de kan få tillgång till den färdiga studien (44). Eftersom studien i början av processen var en önskan från utvecklingsledaren i folkhälsosstrategiskt arbete i kommunen, kommer den färdigställda uppsatsen att lämnas till de berörda inom kommunen, samt till de deltagare som är intresserade av studien.

5. RESULTAT

Resultatet från studien baseras på jämförelser mellan de deltagare som fått utbildning och de deltagare som inte fått utbildning gällande våld i nära relationer. Först beskrivs gruppernas bakgrundsfaktorer för att säkerställa gruppernas likhet. Detta för att minska risken för confounders, det vill säga minska risken för att andra orsaker än utbildning kan förklara skillnader mellan grupperna. Därefter redovisas jämförelser mellan grupperna utifrån fyra övergripande teman; handlingar och påståenden om våld i nära relationer, förmåga att upptäcka våld i nära relationer, handlingsbenägenhet vid upptäckt av våld i nära relationer samt kännedom om handlingsplan på arbetsplatsen.

5.1 Bakgrundsfaktorer

Det totala antalet deltagare i studien var 136 individer varav 50 % fått utbildning som gäller våld i nära relationer. I Tabell 1 beskrivs det totala stickprov samt de båda gruppernas bakgrundsfaktorer vad gäller ålder, kön, anställningstid och sektor där respondenterna är verksamma.

Medelåldern för deltagarna var 43 år och det skilde sig inte mellan grupperna. Av de svarande är 80 % kvinnor, vilket är en följd av att samtliga sektorer förutom polisen är kvinnodominerade. Andelen kvinnor var något högre i den grupp som anger att de inte fått utbildning (84 %) jämfört med de som fått utbildning (76 %). Denna skillnad är dock inte statistisk signifikant ($p = 0,13$). Av de deltagande männen utgör polisen cirka 60 %.

Respondenterna har i genomsnitt varit anställda 9,6 år på sina nuvarande arbetsplatser med en spridning på en månad till 40 år. Respondenterna har i genomsnitt arbetat i nuvarande befattning i cirka 13 år med en spridning på två månader till 44 år. De som har fått utbildning om våld i nära relationer har i genomsnitt varit anställda på sina nuvarande arbetsplatser i cirka 10 år med en spridning på en månad till 40 år. De som inte fått utbildning har varit anställda i cirka nio år med en spridning på en månad till 37 år. Det är inte någon statistisk signifikant skillnad mellan de som fått utbildning och inte med avseende på anställningstid ($p = 0,14$) och hur länge de har arbetat i nuvarande befattning ($p = 0,94$).

Polisen skiljer sig från de övriga grupperna på grund av att möta våld i nära relationer utgör en stor del av deras arbetsuppgifter, samt att de flesta även har utbildning i ämnet. Samtliga resultat har presenterats med polisen när det inte är någon skillnad i resultaten och signifikansnivån vid Chi två test (X^2), då polisen selekterats bort. I de fall då resultaten skiljer sig utan polisen presenteras resultaten utan polis.

Av de deltagare som arbetar inom akutsjukvården har 58 % fått utbildning, de flesta som fått utbildning uppger att det årligen är internutbildningar på sjukhuset. I hemtjänsten är det 9 %, vilket bara är två deltagare som fått utbildning, det framgår inte av enkäten var de fått utbildningen eller vilken utbildning. I förskolan har 27 % utbildning, vilket är fem deltagare, socialtjänsten har i ett fall uppgivits som utbildare. I grundskolan har 18 %, fyra deltagare, utbildning i våld i nära relationer, de utbildningar som nämns här är universitetsutbildning, skolhälsovården i Ale samt skyddsombudsutbildning. Inom folktandvården har 64 % fått utbildning, de flesta nämner klinikchef samt kvinnojour och även årliga föreläsningar i samband med arbetsplatsträffar som källa till erhållen utbildning.

Tabell 1. Bakgrundsfaktorer för det totala stickprovet. Utifrån uppdelning på grupperna Utbildning i våld i nära relationer och Ingen utbildning. *M* betyder medelvärde och *s* betyder standardavvikelse.

	Total n=136	Utbildning i våld i nära relationer (n=68)	Ingen utbildning (n=68)
Ålder M (s)	43 (12,5)	43,5 (13,5)	43 (11,5)
min-max	21-67	24-67	21-65
Kvinnor, n (%)	109 (80)	52 (47)	57 (53)
Anställningstid, M (s)	9,6 (10)	10,4 (11,3)	8,7 (8,6)
min-max, antal år	0,1-40	0,1-40	0,1-37
Tid i befattning, M (s)	12,9 (11,6)	12,4 (12,2)	13,5 (11)
min-max, antal år	0,2-44	0,2-44	0,2-42
Sektorer			
Hälso- och sjukvård, n (%)	19 (14)	12 (63)	7 (37)
Polis, n (%)	30 (22)	29 (97)	1 (3)
Hemtjänst, n (%)	22 (16)	2 (9)	20 (91)
Förskola, n (%)	18 (13)	5 (27)	13 (72)
Skola, n (%)	22 (16)	4 (18)	18 (82)
Folktandvården, n (%)	25 (18)	16 (64)	9 (36)

5.2 Handlingar och påståenden om våld i nära relationer

För att undersöka vad respondenterna anser utgör våld i nära relationer ställdes frågan *Tycker du att följande handlingar är våldshandlingar?* De påståenden som följer bygger på Socialstyrelsens definitioner av våld i nära relationer, och är en åsiktsfråga gällande vad man anser är våld i en nära relation. De flesta är överens om att de nio påståendena är våldshandlingar (se bilaga 1). De som svarar ja, förutom på två påståenden varierar mellan 89-99 %. Den högsta procentsatsen är *Att knuffa sin partner med avsikt att skada*, den lägsta är *Att tvinga sin partner se på sexuella handlingar*. De två påståenden som avviker, dock marginellt är *Att vid upprepade tillfällen förolämpa, fälla nedsättande kommentarer till sin*

partner där 80 % svarade ja, 12 % svarade nej och 7,5 % svarade vet inte. Den andra är *Att vid upprepade tillfällen förbjuda sin partner att träffa vänner/familj* där 79 % svarade ja och 15 % svarade nej och 6 % svarar att de inte vet.

För att få en uppfattning om vad respondenterna anser att våld i nära relationer kan leda till ställdes frågan *Tror du att följande påståenden kan bli konsekvenser av våld*. Alla definitioner om konsekvenser av våld och är hämtade från Socialstyrelsen och NCK. De flesta, 98 %, är överens om att våld i nära relationer kan leda till depression och nedstämdhet. 82,5 % svarar *Ja* på att våldsutsatta söker vård återkommande för diffusa problem, 15 % visste inte. Två alternativ där fler svarade *Vet inte* var påståendena om vrede och hat var vanliga reaktioner vid våldsutsatthet där 21 % svarade att de inte visste, och om barn som blivit utsatta blir hämmade i sin språkutveckling där 20 % valde samma svarsalternativ. Den enda gruppen som inte träffar barn i sin yrkesutövning är hemtjänsten, resultatet för övriga sektorer förändras inte även om resultat presenteras utan hemtjänstgruppen. Sammantaget visar våra resultat att verksamma inom de utvalda sektorerna har en samstämmig bild av vad som kan anses vara våld och vad våld i nära relationer kan leda till.

5.3 Förmåga att upptäcka våld i nära relationer

Vi ville undersöka huruvida utbildning i våld nära relationer påverkar om det förs diskussioner om ämnet på arbetsplatser eller inte. Sammantaget uppger 75 % att de har diskuterat våld i nära relationer på sin arbetsplats. Sambandet mellan att ha utbildning och att ha diskuterat ämnet är starkt. Av de som har fått utbildning har 97 % diskuterat våld i nära relationer på sin arbetsplats. Motsvarande siffra för dem som inte har utbildning i ämnet är 54 %. Här fann vi en signifikant skillnad ($p = 0,001$).

På frågan om respondenterna har sett tecken på att någon som de möter i sitt arbete har blivit utsatta för våld svarar 63 % att de sett tecken på våld, 16 % svarar att de inte sett tecken på våld och 20 % svarar att de är osäkra. Skillnaden i svaren varierar beroende på om de fått utbildning eller inte i våld i nära relationer (Tabell 2). Chi två testet visar att skillnaden är signifikant ($p < 0,05$).

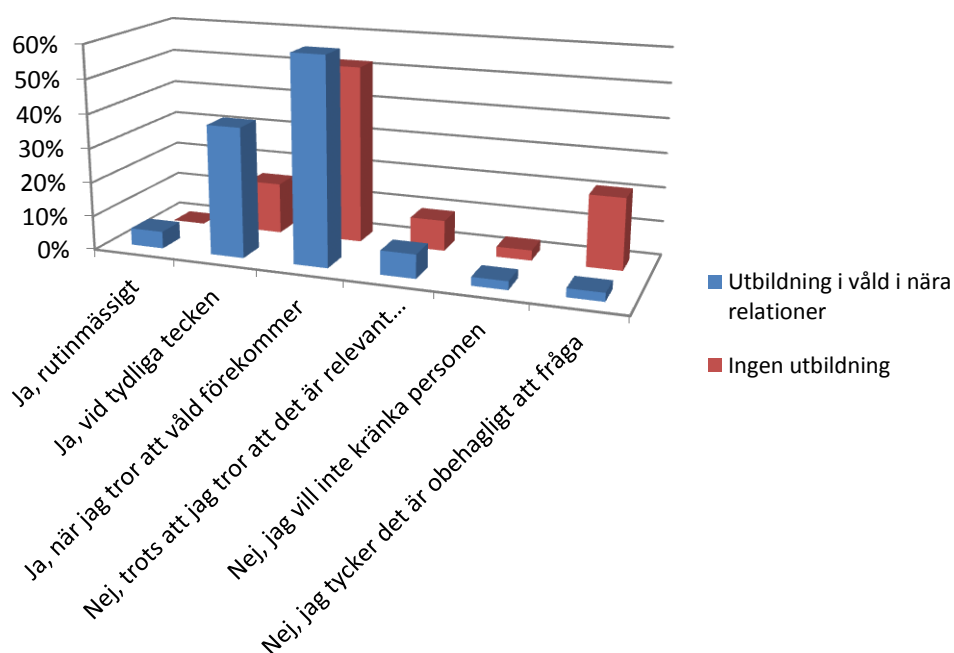
Tabell 2. Har personalen sett tecken på om någon de möter i sitt arbete utsatts för våld, samt skillnaderna i om de fått utbildning eller inte.

	Utbildning i våld i nära relationer	Ingen utbildning
Har sett tecken på våld (Vanligt - enstaka tillfällen)	79 %	48 %
Har aldrig sett tecken på våld	6 %	27 %
Är osäkra på om de har sett tecken på våld	15 %	25 %

Vi ställde även en öppen fråga till de som uppgett att de sett tecken på våld, om vilka tecken de sett. I aggregerad data, utan polis (vilka selekterats bort då det ofta ingår i deras arbetsuppgifter), uppger de flesta med utbildning att de sett tecken på fysiskt våld mot kvinnor i form av blåmärken och olika skador på kroppen. Flertalet respondenter har även angivit emotionella och psykiska tillstånd som depression, apati, skygghet, oro och undergivenhet samt förklaringar till olycksfall som inte stämmer som tecken på våld. Från de respondenter som i huvudsak kommer i kontakt med barn uppges flera gånger att man sett tecken på fysiskt våld som blåmärken, men även beteenden som aggressivitet, misstro mot vuxna samt oro och skygghet nämns. Flera uppger också att barnen berättat att de bevittnat våld i hemmet eller själva blivit utsatta i hemmet.

De som inte har utbildning angående våld i nära relationer uppger i lika hög utsträckning som de med utbildning att de sett tecken på fysiskt våld, i form av skador på kroppen som blåmärken och svullnad. Däremot uppger deltagarna utan utbildning sällan det psykiska och emotionella våldet. Några uppger fysiskt våld mellan barn och aggressivitet hos barn som tecken på att de erfarit våld.

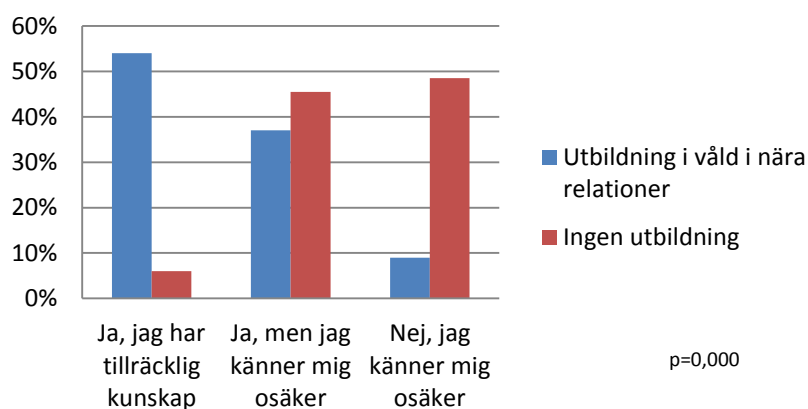
Resultatet från svaren på frågan *Har du frågat någon du möter i ditt arbete om våldsutsatthet, även om personen själv inte tagit upp ämnet?* visar att de med utbildning frågar i mycket högre utsträckning än de utan utbildning, med signifikant skillnad ($p < 0,05$).

Figur 6. Frågar du personer du möter i ditt arbete om våldsutsatthet?

För att få en uppfattning om hur vanligt det är att ställa frågor om våldsutsatthet ställdes frågan *Frågar du personer du möter i ditt arbete om våldsutsatthet?* (Figur 6). Eftersom det ingår i polisens dagliga arbetsuppgifter är de bortselektade i denna fråga. Det är signifikant skillnad mellan de som har utbildning och inte förutom gällande svarsalternativet *Ja, när jag tror att våld förekommer*.

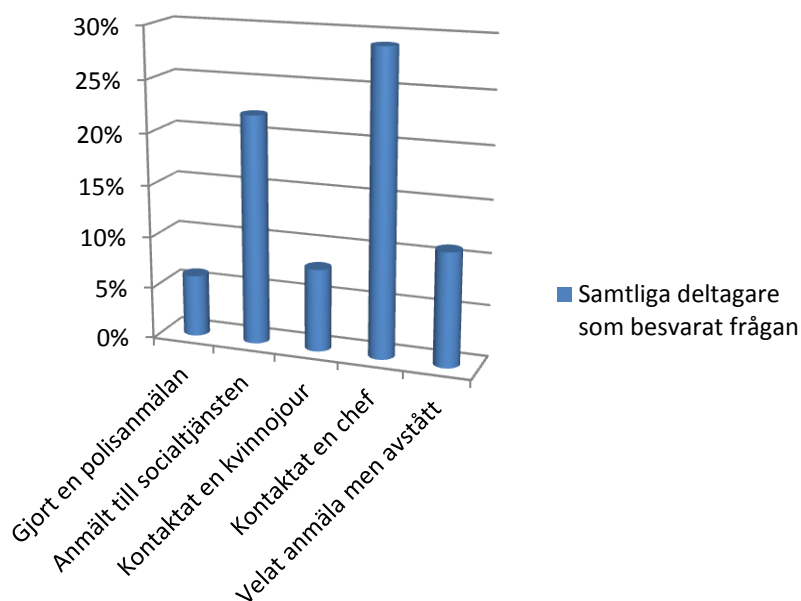
Vi ville ta reda på huruvida utbildning påverkar om deltagarna vet hur de kan fråga personer de möter i sitt arbete om våldsutsatthet. Resultatet presenteras nedan (Figur 7), med en signifikant skillnad mellan de båda grupperna.

Figur 7. Vet du hur du kan fråga personer du möter i ditt arbete om våldsutsatthet?

5.4 Handlingsbenägenhet vid upptäckt av våld i nära relationer

Frågan *Om du upptäckt våld i en nära relation* avser att undersöka handlingsbenägenhet vid upptäckt av våld i nära relationer. Om deltagarna inte upptäckt våld ombeds de fortsätta till nästa fråga. Det är signifikant skillnad mellan de som har utbildning och inte om de har besvarat frågan. Resultaten är presenterade utan polis då de har ett annat anmälningmönster än övriga deltagare. Av de som har utbildning har 82 % svarat på frågan och 46 % av dem utan utbildning. Nedan (Figur 8) är samtliga som besvarat frågan presenterade.

Figur 8. Vem deltagarna har kontaktat när de upptäckt våld.

I frågan *Anser du att det ingår i dina arbetsuppgifter att fråga om våld i nära relationer då du vet att det förekommer våld?* finns ingen signifikant skillnad mellan grupperna. 3 % av de med utbildning svarar att de inte vet. 19 % av de utan utbildning svarar att de inte vet.

Den sista frågan i enkäten lyder *Anser du att det ingår i dina arbetsuppgifter att anmäla våld i nära relationer?* Det finns ingen signifikant skillnad mellan grupperna. 4 % av de som har utbildning svarar vet inte. 15 % av de utan utbildning svarar att de inte vet.

5.4.1 Kännedom om handlingsplan på arbetsplatsen

Samtliga sektorer har uppgett att de har handlingsplaner mot våld i nära relationer eller att ämnet ingår i någon annan handlingsplan på arbetsplatsen, förutom grundskolan enligt rektor vid den deltagande skolan. Hos förskolorna har vi inte fått svar på frågan av ansvarig rektor. Om dessa båda sektorer selekteras bort skall, enligt våra kontaktpersoner, samtliga andra ha handlingsplaner på sina arbetsplatser. 70 % av de som har handlingsplaner på sina arbetsplatser svarar att de har kännedom om denna. Av de som har utbildning svarar 86 % att de har kännedom om handlingsplanen. Av de som inte har utbildning svarar 43 % att de har kännedom om handlingsplanen. Signifikansen mellan grupperna är $p=0,000$.

5.5 Sammanfattning av resultat

Samtliga frågor utom den sista frågan i enkäten *Anser du att det ingår i dina arbetsuppgifter att anmäla våld i nära relationer?* visar signifikant skillnad ($p<0,05$) mellan gruppen som fått utbildning och gruppen som inte fått utbildning om våld i nära relationer. I resultaten där polisen selekterats bort visar alla frågor utom 13, 14 och 15 samt en kategori i fråga 5 – *När jag tror att våld förekommer* signifikant skillnad mellan de som fått utbildning i våld i nära relationer och inte. Sammanfattningsvis påvisar resultaten mönstret om ett tydligt samband mellan att ha fått utbildning i våld i nära relationer och för förmågan att upptäcka våld samt handlingsbenägenheten vid eventuell upptäckt.

6. DISKUSSION

6.1 Metoddiskussion

För att uppnå syftet med denna studie valde vi att använda oss av en kvantitativ ansats. Eftersom vi under en given tidsram ville undersöka utbildningens betydelse för olika faktorer, kan det med en kvantitativ ansats bli tydligt att visa på skillnader mellan grupper (40). En kvalitativ ansats hade varit att fördjupa om syftet hade varit att få fram en djupare förståelse för hur utbildning hade påverkat ett fåtal människor. Det hade dock varit intressant att ha med en kvalitativ del även i denna studie för att undersöka huruvida fler faktorer än utbildning kan ha påverkat resultatet.

På grund av tidsramarna ingår en eller två arbetsgrupper per sektor i vår undersökning. Vid en större studie hade vi kunnat nå fler arbetsgrupper och generalisera materialet. Det hade då varit möjligt att undersöka huruvida de uppdagades skillnader inom såväl som mellan sektorerna, för att vidare se om det kunde finnas andra faktorer än utbildning som påverkade.

Vår ursprungliga tanke var att använda oss av sektorer som möter våld i varierande omfattning och under olika förutsättningar. Förhoppningen var att vi skulle kunna dra slutsatser av vilka faktorer som påverkar personalens sätt att hantera våldet. Det begränsade urvalet inom varje sektor gjorde dock att vi, i enlighet med konfidentialitetskravet, valde att inte jämföra resultaten inom eller mellan sektorerna. Tack vare nyckelpersoner fick vi tillgång till respondenter inom betydelsefulla sektorer som vi tror att vi annars skulle haft svårt att nå. Vi beslutade oss för att använda oss av dessa relativt små grupper och i stället presentera datan i aggregerad form. Fokus riktades därmed också mot att belysa utbildningens betydelse generellt för hela urvalsgruppen.

En nackdel med enkäter är att de inte passar alla respondenter (45). Detta märktes även i vår undersökning då vissa frågor inte var direkt lämpade för alla grupper, eftersom sektorena bestod av så olika yrkeskategorier. Framförallt polisens svar tydliggjorde detta. För att öka förståelsen för att vissa frågor kunde te sig lite märkliga i vissa kontexter hade vi i följebrevet skrivit att enkäten delades ut till flera sektorer. Ytterligare ett tecken på att enkäter inte passar alla respondenter uppmärksammades genom att några få av dem som har utbildning i våld i nära relationer skrev i tilläggsfältet att de tyckte att frågorna var för självklara och därmed riktade.

Den studiedesign som vi har valt till vår studie tillåter inte att vi kan dra några slutsatser om kausalitet (40). Det vi kan uttala oss om är att det finns tydliga samband mellan vilka svar frågorna i enkäten har fått och huruvida deltagarna har utbildning eller inte. Det kan således tänkas att utbildning är den faktor som föregår de andra variabelerna.

Den höga andelen kvinnor (80 %) i urvalet har gjort att vi inte alls använt oss av kön som variabel. Vi menar att vårt urval inte är representativt på befolkningsnivå. Det är däremot möjligt att könsfördelningen är representativ för dessa sektorer generellt.

Flera variabler skulle kunna utgöra confounders i materialet. Bland annat ålder, samt hur länge respondenterna har varit anställda på sina arbetsplatser kan spela in här, eftersom de som arbetat längre med högre sannolikhet kan tänkas ha sett fler tecken på och upptäckt våld. Eftersom medelåldern i grupperna som fått respektive saknar utbildning är lika, utgör dock ålder ingen sådan skillnad.

Polisen kan också tänkas utgöra en confounder, eftersom de i sin yrkesroll kontinuerligt hanterar problematik med våld i nära relationer, samt att en kurs i våld i nära relationer ingår i polisutbildningen sedan några år tillbaka. Vid utformandet av denna studie ansåg vi dock att polisen skulle vara en relevant grupp att undersöka just för att de var den yrkeskategori vi antog skulle svara att de mötte våld oftare än andra respondenter. Eftersom vi inte visste att flertalet poliser läst en kurs om våld i nära relationer på polishögskolan, var vår förhoppning att det skulle visa sig huruvida internutbildning påverkade denna grupps förmåga att handskas med uppkomna våldssituationer. Om det funnits möjlighet till en pilotstudie hade vi dock kunnat se att polisen skiljer sig från övriga sektorer. Vi upptäckte i ett tidigt skede i analysarbetet att vissa frågor inte lämpade sig för poliser, eftersom möten med våldsutsatta samt förövare ingår i deras arbetsuppgifter på ett helt annat sätt än inom övriga sektorer. Vid andra frågor visade det sig att polisen var lämpliga att ha med, framförallt gällande frågor som berör förmåga att upptäcka våld i nära relationer.

6.1.1 Validitet, reliabilitet och generaliserbarhet

Vi anser att validiteten i enkäten har uppnåtts, datainsamlingsmetoden som har använts har lett till att ett tydligt resultat har påvisats samt att frågeställningarna har besvarats. Det är även få frågor i enkäten som har besvarats med *Vet ej*, vilket kan tolkas som att vi mäter det vi avser att mäta. Detta tyder på att det är ovanligt att respondenterna inte kunnat besvara frågorna på grund av att de skulle ha missuppfattat dem. Eftersom vi i anslutning till vissa frågor har skapat möjlighet till öppna svar har vi kunnat undersöka vad deltagarna egentligen menar med utbildning, information samt vad tecken på våld är. Detta har gett oss en djupare förståelse för vad respondenterna syftar till. Vi kunde se att de med information generellt menade enstaka punktinsatser, som att någon informerat om att det finns informationsblad om ämnet. Angående utbildning svarade flertalet respondenter att det årligen sker internutbildningsdagar med inbjudna experter som föreläser. Gullbrandsson (31) menar att punktinsatser inte har god effekt, jämfört med längre satsningar, vilket vi även fått indikationer på i denna studie.

Vi anser att reliabiliteten i studien har åstadkommit. I metoddelen har tillvägagångssättet beskrivits så att möjlighet till att reproducera studien finns. Som nämnts tidigare i diskussionen skulle förmodligen resultaten skilja sig åt om studien gjordes i andra arbetsgrupper, eftersom vi befärar att färre deltagare inom respektive sektor då skulle ha utbildning. Detta på grund av att flera av de deltagande arbetsgrupperna haft engagerade chefer som skapat möjlighet till utbildning. En annan orsak till reliabilitet är att forskning i vårt område pekar åt samma håll som våra resultat (24). Utbildning leder till ökad förmåga att upptäcka våld samt att handlingsförmågan ökar när personalen vet hur de skall bemöta våld i nära relationer. Huruvida studiens resultat är stabilt över tid kan vara svårt att uttala sig om, då andra faktorer än utbildning skulle kunna påverka resultatet.

Generaliserbarheten i studien kan inte bekräftas. Chefer och andra nyckelpersoner på arbetsplatserna är engagerade i samverkansgruppen mot våld i nära relationer vilket kan ha påverkat utfallet; att dessa arbetsplatser är extra insatta i ämnet tack vare engagerade ansvariga. Gullbrandsson menar att kontinuerligt stöd från chefer är viktigt för att implementering av arbete mot ett viss fokusområde ska lyckas i en verksamhet (31). Förmodligen är andra arbetsgrupper inom samma sektorer sämre insatta och färre kan antas ha utbildning i ämnet, om de inte har engagerade ansvariga på arbetsplatsen. Vi kunde i den öppna frågan angående var de fått sin utbildning, notera att i vissa sektorer var det chefen som antingen höll i eller hade anordnat denna. För att få mer tillförlitliga resultat hade det varit att föredra att urvalsgrupperna hade valts mer slumpmässigt. I framtida studier är det angeläget att nå fler grupper inom respektive sektor för att undersöka ytterligare en frågeställning; hur mycket chefskapet påverkar engagemang i ämnet och möjlighet till utbildning, samt rutiner för tillvägagångssätt då våld i nära relationer upptäcks. Studier visar att de inte räcker med enbart utbildning utan att det är mer effektivt att kombinera denna med träning och stöd från ansvariga (37).

6. 2 Resultatdiskussion

Slutsatser av resultaten från denna begränsade undersökning visar att utbildning i våld i nära relationer i hög grad påverkar både förmågan att upptäcka våld och handlingsbenägenhet vid

upptäckt av våld i nära relationer. Därmed stöder resultaten våra ursprungliga hypoteser angående detta.

Signifikanta skillnader mellan respondenter med och utan utbildning angående våld i nära relationer har påvisats i övervägande antal frågor i enkäten. De frågor som inte var signifikanta utan polisens medverkan var fråga 13 (fråga 14 var snarlik 13 och är därmed borttagen) och fråga 15. Inte heller svarsalternativet *När jag tror att våld förekommer* i fråga fem visade någon signifikant skillnad i grupperna. Både fråga 13 och 15 är attitydfrågor. Risken med den typen av frågor är att det kan finnas en bild av en ”korrekt” attityd till hur respondenterna bör agera och att de därmed svarar så som de tror att de borde (41). Frågorna kan alltså uppfattas vara riktade. Det kan också tänkas vara svårt att svara något annat än att exempelvis anmälningsplikt ingår i arbetsuppgifterna, eftersom det handlar om situationer där andra människor är utsatta. Frågorna kan i efterhand verka överflödiga men tedde sig under konstruktionen av enkäten rimliga. Om vi hade haft möjlighet till en pilotstudie hade frågorna antingen konstruerats på ett annat vis eller plockats bort då svaren gått att förutse.

Angående frågorna ett och två; *Tycker du att följande handlingar är våldshandlingar?* och *Tror du att följande påståenden kan bli konsekvenser av våld?* har vi inte undersökt om det fanns någon skillnad mellan grupperna. De kan uppfattas liknande som frågorna 13 och 15, att det finns ett tydligt rätt och fel inbyggt i frågorna och då även i hur man bör svara. Sammantaget visade svaren att respondenterna i mycket hög grad ansåg att påståendena var våld respektive konsekvenser av våld. Tanken med att ställa denna typ av frågor var att det skulle kunna väcka tankar om vad våld innebär, vilket kunde leda till diskussioner och därmed ses som en form av intervention. Detta har vi dock inte belägg för och huruvida så blev fallet kan vi inte heller kontrollera.

Fråga fyra lyder *Har du frågat någon du möter i ditt arbete om våldsutsatthet, även om personen själv inte tagit upp ämnet?* Tanken med frågan var att undersöka huruvida våra resultat skulle tillgodose önskemål från våldsutsatta, som framkommit i en tidigare intervjustudie (26). Där påvisas att de flesta som utsatts för våld i nära relationer vill bli tillfrågade om detta. Orsaken är att det bland annat kan vara mycket svårt för den utsatta att ta initiativ till att bryta tystnaden kring sin situation. Resultatet från vår studie visar att personer med utbildning i mycket högre utsträckning, samt med signifikant skillnad, frågar om våldsutsatthet än de utan utbildning.

Vid fråga fem *Frågar du personer du möter i ditt arbete om våldsutsatthet?* är det 11 % som inte har svarat på frågan, men istället lämnat en kommentar under *annat*. Detta visar på ett problem i hur vi formulerat frågan. Ett svarsalternativ borde ha varit att de inte har mött någon som varit våldsutsatt. Ytterligare resultat från fråga fem visar att det inte handlar om att deltagarna är rädda för att kränka personer, utan att de tycker det är obehagligt att fråga. Här märks dock en skillnad då de med utbildning inte uppger detta skäl. Fler respondenter har angett svarsalternativet *Ja, när jag tror att våld förekommer* jämfört med *Ja, vid tydliga tecken*. Denna skillnad var inte signifikant, men ter sig ändå intressant då vi anser att fler personer rimligtvis borde fråga när de ser tydliga tecken på våld än då de tror att våld förekommer. En möjlig förklaring till detta är att merparten av respondenterna inte sett tydliga tecken på våld, men att fler någon gång anat att det kan ha förekommit.

Enligt våra resultat är vetenskap om huruvida handlingsplaner finns på arbetsplatsen, större i gruppen som har fått utbildning än den utan utbildning. En möjlig orsak kan tänkas vara att de som inte har utbildning, inte har någon förkunskap och då inte uppmärksammar information

om ett specifikt styrdokument. Respondenterna kanske då inte minns att det finns en handlingsplan, även om de fått information om den.

6.2.1 Samverkansgruppens betydelse för resultatet

FN gav år 2005 ut rapporten *Good practices in combating and eliminating violence against woman* (46). I den framförs hur lokal samverkan kan utvecklas till att bli något som de kallar för ”window-dressing”. Det vill säga att samverkan består av konferenser, workshops, rapporter, projekt och möten, men att detta oftast resulterar i att det inte blir någon förändring för de våldsutsatta kvinnorna. Samtidigt menar rapporten att det är på lokal nivå som viktiga nyckelaktörer kan minimera toleransen för våld och på så sätt skapa ett preventivt arbete. Resultaten i vår studie visar på signifikanta skillnader i hur personer med utbildning gällande våld i nära relationer hanterar frågan jämfört med dem som inte fått utbildning. En del i detta kan tänkas bero på att kommunens lokala utbildningssatsningar slagit väl ut där de genomförts. Samverkansgruppen kring våld i nära relationer arbetar kontinuerligt med att genom utbildning öka kunskapen om mekanismer kring och konsekvenser av denna typ av våld. Denna studies många signifikanta resultat angående utbildningens betydelse, tyder på att kommunens utbildningssatsningar bidrar till att undvika ”window dressing”.

7. SLUTSATS

Precis som tidigare forskning visar, påvisar vi i vår studie att utbildning inom våld i nära relationer tycks påverka förmågan att upptäcka våld samt att agera vid upptäckt av våld. Svaren i denna begränsade undersökning tyder även på att utbildning är betydelsefull för den upplevda känslan av huruvida obehag uppkommer i samband med att fråga om våldsutsatthet. Vi ser även indikationer på att utbildning angående våld i nära relationer är vanligare i de arbetsgrupper där ansvariga är engagerade i frågan. Detta stämmer i sin tur väl överrens med de implementeringsteorier som påvisar att beslut om implementering bör fattas på rätt nivå i en organisation samt att stöd från ansvariga är betydelsefullt för lyckade interventioner.

En slutsats av detta kan vara att samverkansgruppens arbete är av betydelse för att sprida engagemang och därmed kunskap om våld i nära relationer inom Kungälv kommun. Att ansvariga här får möjlighet till utbyte av erfarenheter, vidareutbildning och nätverkande kan således ha betydelse för hela kommunens arbete med denna folkhälsofråga. Vidare kan detta ses som en del i det primärpreventiva såväl som det sekundärpreventiva arbetet för att bekämpa denna typ av våld. För att kunna visa på samband gällande såväl samverkansgruppens som utbildningens betydelse för arbetet med våld i nära relationer i Kungälv kommun bör mer omfattande studier utföras i kommunen.

REFERENSER

1. Personlig kommunikation. Utvecklingsledare i folkhälsostrategiskt arbete Inger Aronsson, Kungälv kommun, 2013-02-12.
2. Socialstyrelsen. *Folkhälsorapport 2009*. Västerås: 2009. Rapport nr 2009-126-71
3. Brottsförebyggande rådet. *Misshandel mot kvinnor* (Elektronisk). Tillgänglig: <http://www.bra.se/bra/brott--statistik/kvinnomisshandel.html> (Hämtad: 2013-04-16)
4. World Health Assembly. *Prevention of violence: a public health priority Violence* (Elektronisk). (1996) Tillgänglig: http://www.who.int/violence_injury_prevention/resources/publications/en/WHA4925_eng.pdf (Hämtad: 2013-04-17)
5. World health organization. *World report on violence and health: Summary*. Genève: 2002.
6. Saltzman LE, Fanslow JL, McMahon PM, Shelley GA. *Intimate partner violence surveillance: uniform definitions and recommended data elements, version 1.0*. Atlanta (GA): Centers for Disease Control and Prevention, National Center for Injury Prevention and Control: 2002.
7. Socialstyrelsen. *Definition av våld och utsatthet i nära relationer* (Elektronisk). Tillgänglig: <http://www.socialstyrelsen.se/valds-ochbrottsrelateradefragor/valdinararelationer/valdsutovare/definition> (Hämtad: 2013-04 17)
8. Statens folkhälsoinstitut. *Folkhälsofrågor ur ett genusperspektiv – Arbetsmarknad, maskuliniteter, medikalisering och könsrelaterat våld*. Östersund: 2008. Rapport nr 2008:8.
9. Förenta nationerna. *Deklaration om avskaffande av våld mot kvinnor* (Elektronisk). (1993) Tillgänglig: [http://www.unhchr.ch/huridocda/huridoca.nsf/\(Symbol\)/A.RES.48.104.En?Opendocument](http://www.unhchr.ch/huridocda/huridoca.nsf/(Symbol)/A.RES.48.104.En?Opendocument) (Hämtad: 2013-04-16)
10. *Slag i luften. En utredning om myndigheter, mansvåld och makt*. Stockholm: 2004. SOU 2004:121.
11. Lundgren E, Heimer G, Westerstrand J, Kalliokoski AM. *Slagen dam. Mäns våld mot kvinnor i jämställda Sverige - en omfångsundersökning*. Umeå: Fritzes offentliga publikationer, 2001.
12. Krug EG, Dahlberg LL, Mercy JA, Zwi AB, Lozano R, red. *World report on violence and health*. Genève: World Health Organization, 2002.

13. Garcia Moreno C, Jansen HAFM, Ellsberg M, Heise L, Watts C. *Prevalence of inti-mate partner violence: findings from the WHO multi-country study on women's health and domestic violence*. The Lancet 2006; 368:1260-69.
14. Brottsförebyggande rådet. *Brottsutvecklingen i Sverige fram till år 2007 Kapitel: Misshandel mot kvinnor*. (Elektronisk). Tillgänglig: <http://www.bra.se/download/18.1ff479c3135e8540b2980008075/5+Misshandel+mot+kvinnor.pdf> (Hämtad 2013-04-18)
15. Brottsförebyggande rådet. *NTU 2011. Om utsatthet, trygghet och förtroende*. Västerås 2012. Rapport nr 2012:2.
16. Justitiedepartementet. *Uppdrag till Brottsförebyggande rådet att genomföra en nationell kartläggning av brott i nära relationer* (Elektronisk). (2012) Tillgänglig: <http://www.regeringen.se/content/1/c6/19/19/49/1189c739.pdf> (Hämtad 2013-04-18)
17. Personlig kommunikation. Christina Sandberg, Polisen Kungälv, 2013-05-03.
18. Personlig kommunikation. Camilla, Kvinnojouren Vändpunkten, 2013-05-03.
19. Kvinnovåldskommissionen. *Kvinnofrid* (1995). SOU 1995:60.
20. Kvinnovåldskommissionen. *Kvinnofrid* (1993). Proposition 1997/98:55.
21. Höskoleverket. *Genusperspektiv och mäns våld mot kvinnor. Ett regeringsuppdrag*. Stockholm: 2004. Reg. nr 843-4749- 03.
22. Justitiedepartementet. *Sveriges tillträde till Europarådets konvention om förebyggande och bekämpning av våld mot kvinnor och av våld i hemmet samt vissa frågor om kontaktförbud avseende gemensam bostad*. Stockholm: 2012. Ds 2012:52. Bilaga 1, s. 8.
23. Nationellt centrum för kvinnofrid, NCK. *Redovisning av regeringsuppdraget "Utvärdering av utbildningar" (U2011/5671/JÄM)*. Uppsala: Uppsala universitet, 2013.
24. Dahlkild-Öhman, G. *Att börja tala med barn om pappas våld mot mamma. Radikalt lärande i arbetet med vårdnad, boende och umgänge*. Uppsala: Uppsala universitet, 2011.
25. Nationellt centrum för kvinnofrid, NCK. *Att fråga om våldsutsatthet som en del av anamnesen*. Uppsala: 2010. NCK-rapport 2010:4.
26. Socialstyrelsen. *"Tack för att ni frågar" – Screening om våld mot kvinnor*. Stockholm: 2002. Artikel nr: 2002-124-7.
27. Chang JC, Decker MR, Moracco KE, Martin SL, Petersen R, Frasier PY. *Asking about intimate partner violence: advice from female survivors to health care providers*. Patient education and counseling 2005 Nov; 59(2):141-7.

28. Heimer& Sandberg. *Våldsutsatta kvinnor samhällets ansvar*. Lund: Studentlitteratur, 2008.
29. ECOSOC Resolution 2002/13. *Action to promote effective crime prevention* (Elektronisk) (2012) Tillgänglig: http://www.unodc.org/documents/justice-and-prison-reform/crimeprevention/resolution_2002-13.pdf (Hämtad: 2013-05-03)
30. Sveriges kommuner och landsting. *Utveckling pågår: en kartläggning av kvinnofridsarbetet i kommuner, landsting och regioner*. (Elektronisk) (2009) Tillgänglig: http://brs.skl.se/brsbibl/kata_documents/doc39434_1.pdf (Hämtad: 2013-05-02)
31. Statens folkhälsoinstitut. *Från nyhet till vardagsnytta – om implementeringens mödosamma konst*. Elanders, 2007. Rapport nr 2007:20.
32. BuseK, MaysN, WaltG. *Making health policy*. Berkshire: Open University Press, 2005.
33. Meyer A, Goes J. *Organizational assimilation of innovations: a multilevel contextual analysis*. Acad Manage Journal 1988; 31(4):897-923.
34. Rackham, N. *Spin-selling*. Hampshire: Gower, 1995.
35. Greenhalgh T, Robert G, Bate P, Macfarlane F, Kyriakidou O. *Diffusion of innovations in health service organisations. A systematic literature review*. Oxford: BMJ Books, Blackwell Publishing, 2005.
36. Glaser EM, Backer TE. Durability of innovations: *How goal attainment scaling programs fare over time*. Community Ment Health J 1980; 16(2):130-43.
37. VandenHomborghP, GroIR, vandenHoogenHJM, vandenBoschW. *Practicevisitsasatoolin quality improvement: mutual visits and feedback by peers compared with visits and feedback by non-physician observers*. Qual Health Care 1999; 8(3):161-6.
38. Folkhälsorådet Kungälv kommun. *Våld I nära relationer – gemensam handlingsplan för Kungälv kommun 2012*. (2012)
39. Personlig kommunikation. Utvecklingsledare i folkhälsostrategiskt arbete Johan Sjöholm, Kungälv kommun, 2013-04-04.
40. Ejlertsson G. *Statistik för hälsovetenskaperna*. Lund: Studentlitteratur, 2003.
41. Trost J. *Enkätboken*. Lund: Studentlitteratur, 1994.
42. Wahlgren L. *SPSS steg för steg*. Lund: Studentlitteratur, 2005.
43. Körner & Wahlgren. *Statistiska metoder*. Lund: Studentlitteratur, 2005.

44. Vetenskapsrådet. *Forskningsetiska principer inom humanistisk - samhällsvetenskaplig forskning*. (Elektronisk) Tillgänglig: <http://www.codex.vr.se/texts/HSFR.pdf> (Hämtad: 2013- 05- 11).
45. Davidsson & Patel. *Forskningsmetodikens grunder*. Lund: Studentlitteratur, 2003.
46. Unated nations division for the advancement of women. *Good practices in combating and eliminating violence against woman*. Wien: 2005.

Enkät gällande Våld i nära relationer

Vilket år är du född? 19__

Är du   Man
eller   Kvinna

Vilken sektor arbetar du i?

Hälsa- och sjukvård
Polis
Hemtjänst
Förskola
Skola
Folktandvård

Befattning

Hur länge har du varit anställd på din nuvarande arbetsplats?

(Svara ungefärlig tid om du inte vet exakt)

Hur länge har du arbetat i din nuvarande befattning?

---

1. Tycker du att följande handlingar är våldshandlingar?

	Ja	Nej	Vet inte
Att dra sin partner i håret	☐	☐	☐
Att hota om att slå sin partner	☐	☐	☐
Att hota om att skada sin partner	☐	☐	☐
Att knuffa sin partner med avsikt att skada	☐	☐	☐
Att kasta något på sin partner med avsikt att skada	☐	☐	☐
Att vid upprepade tillfällen förolämpa, fälla nedsättande kommentarer till sin partner	☐	☐	☐
Att vid upprepade tillfällen förbjuda sin partner att träffa vänner/familj	☐	☐	☐
Att tvinga sin partner till sexuella handlingar	☐	☐	☐
Att tvinga sin partner se på sexuella handlingar	☐	☐	☐

2. Tror du att följande påståenden kan bli konsekvenser av våld?

	Ja	Nej	Vet inte
Våld i nära relationer kan leda till depression och nedstämdhet	☐	☐	☐
Våld kan vara svårt att prata om och kan då ta sig andra uttryck, som kroniska smärtor och/eller magbesvär	☐	☐	☐
Våldutsatta söker vård återkommande för diffusa problem	☐	☐	☐
Vanliga reaktioner på våldutsatthet är känslor av vrede och hat	☐	☐	☐
Barn som blivit utsatta kan bli hämmade i sin språkutveckling	☐	☐	☐
Barn som blivit utsatta kan reagera med aggressivitet	☐	☐	☐

Följande frågor gäller situationer från din arbetsplats.
Situationerna avser personer du möter i din profession (inte arbetskamrater).
Med våld menar vi alltid våld i nära relationer.

3. Har du sett tecken på att någon du möter i ditt arbete utsatts för våld?

- Ja, det är vanligt förekommande
- Ja, vid några enstaka tillfällen
- Nej, aldrig
- Jag är osäker

Om du svarat ja, vilka tecken har du sett?

---

4. Har du frågat någon du möter i ditt arbete om våldsutsatthet, även om personen själv inte tagit upp ämnet?

- Ja
- Nej

5. Frågar du personer du möter i ditt arbete om våldsutsatthet?

(Fler svarsalternativ kan besvaras)

- Ja, rutinmässigt
- Ja, vid tydliga tecken
- Ja, när jag tror att våld förekommer
- Nej, trots att jag tror att det är relevant att fråga
- Nej, jag vill inte kränka personen
- Nej, jag tycker det är obehagligt att fråga

Annat

---

6. Om du upptäckt våld i en nära relation:

Följande fråga riktar sig till dig som upptäckt våld i en nära relation, om du inte har upptäckt våld fortsätt till fråga 7.

	Flera gånger	Någon gång	Nej
Har du gjort en polisanmälan?	☐	☐	☐
Har du gjort en anmälan till socialtjänsten?	☐	☐	☐
Har du kontaktat en kvinnojour?	☐	☐	☐
Har du kontaktat din chef?	☐	☐	☐
Har det hänt att du har velat anmäla men avstått?	☐	☐	☐

Om du avstått från att anmäla/kontakta ovanstående, ange gärna anledning

---

7. Har din arbetsgrupp/team diskuterat våld i nära relationer?

- Ja
- Nej
- Vet inte

8. Har du varit med på utbildning om våld i nära relationer?

- Ja
- Nej

Om du har det, minns du vilken utbildning och av vem?

---

9. Har du fått någon information om våld i nära relationer på din arbetsplats?

Ja

Nej

Om du har fått det, minns du vilken information och av vem?

---

10. Vet du hur du kan fråga personer du möter i ditt arbete om våldsutsatthet?

Ja, jag har tillräcklig kunskap

Ja, men jag känner mig osäker

Nej, jag känner mig osäker

Nej, det är inte relevant

11. Har din arbetsplats någon handlingsplan för hur du bör agera vid *misstanke* om att någon utsatts för våld?

Ja

Nej

Vet inte

12. Har din arbetsplats någon handlingsplan för hur du bör agera vid vetskap om att någon utsatts för våld?

- Ja
- Nej
- Vet inte

13. Anser du att det ingår in dina arbetsuppgifter att fråga om våld i nära relationer *då du vet* att det förekommer våld?

- Ja
- Nej
- Vet inte

14. Anser du att det ingår in dina arbetsuppgifter att fråga om våld i nära relationer då du *misstänker* våld?

- Ja
- Nej
- Vet inte

15. Anser du att det ingår in dina arbetsuppgifter att anmäla våld i nära relationer?

Ja

Nej

Vet inte

Om ja, i vilka fall?

---

16. Är det något som du vill tillägga?

Tack för din medverkan!

Våld i nära relationer i Kungälv kommun

Bakgrund

Internationell och svensk forskning har visat att våld i nära relationer är ett ökande folkhälsoproblem med ett stort mörkertal. Brottsförebyggande rådet uppskattar att bara 20-25 % anmäler om de utsatts för brott. Både män och kvinnor blir utsatta i sina nära relationer, men de flesta som utsätts är kvinnor och barn. De flesta som utför våldet är närstående män, vanligtvis är det partner eller expartner till kvinnorna, men även nära släktingar.

Som ett led i att öka kunskapen kring problemet vill vi undersöka vilken kunskap samt vilka erfarenheter som finns i olika verksamheter, av att i arbete träffa personer som utsatts för våld.

Arbetet är initierat av Inger Aronsson f.d. utvecklingsledare för folkhälsoarbetet och arbetsgruppen Våld i nära relationer i Kungälv kommun. Vi som utför kartläggningen är två kandidatstudenter från Folkhälsovetenskapliga programmet med handledning av forskare från Socialmedicin, vid Göteborgs universitet. Denna undersökning är en del av vårt slutliga examensarbete.

Genomförande

Studien riktar sig till 6 olika verksamheter i kommunen. De är hälso- och sjukvården, polis, hemtjänst, skola och förskola samt folkvandvården. I en enkät ombeds de deltagande att beskriva sina erfarenheter. Enkäten är uppbyggd med fasta svarsalternativ och några öppna frågor och tar cirka 10 minuter att besvara. Deltagandet är helt frivilligt och kan när som helst avbrytas.

Svaren är anonyma och arbetsplatserna kommer att koda så att de inte går att identifiera för andra än rapportförfattarna. Materialet kommer att presenteras på gruppnivå och kan således inte härledas till enskilda individer.

Undersökningens resultat kommer att redovisas i rapportform. Deltagare som är intresserade av resultatet är välkomna att kontakta oss som är ansvariga för undersökningen på nedanstående telefon eller mailadress.

Med vänliga hälsningar

Christina Berthling, folkhälsovetarstudent
Tel: 0705-08 33 19
Email: gusbertlc@student.gu.se

Sofia Vingård, folkhälsovetarstudent
Tel: 0736-79 21 19
Email: gusvinso@student.gu.se

Handledare: Annika Jakobsson, Medicine doktor (PhD), fil kand psykologi, leg sjuksköterska.
Tel: 031-786 68 64 Email: annika.jakobsson@socmed.gu.se